

Työeläke

2:2019

ELÄKETURVAN LUOTTOMIES

Läksiäishaastattelussa
Eläketurvakeskuksen
toimitusjohtaja Jukka Rantala
nostaa keskusteluun
tutkitun tiedon
merkityksen.

Keskiaukeama

KESKIELÄKE

Eläke yhä useammalle
toimeentulon lähde.

Sivu 4

SYNTYVYYS

PTS-laskelmiin syntyvyys
maalasi suuren kuvan.

Sivu 12

TYÖTULO

Työryhmän ehdotukset
yrittäjien työtulon määrittelyyn.

Sivu 24

6

Vakuutuslääkäreiden ja hoitavien lääkäreiden yhteistyö on mainettaan parempi, painottaa Jukka Kivekäs.

12

Työllisyystilanne, eläkesijoitukset ja väestökehitys luovat pohjan eläkejärjestelmän pitkän aikavälin trendilaskelmille.

3 PÄÄKIRJOITUS
Syytä huoleen, muttei hätään

4 INFOGRAFIKKA
Keskieläke 1 680 euroa

6 TAPASIMME
Kyvykäs Kivekäs

10 VÄESTÖ
Kannustavaa perhepolitiikkaa

12 ENNUSTELASKELMAT
Syntyvyys maalasi suuren kuvan

14 ASIAANTUNTIJALTA
Suojaako leskeneläke ikäihmisiä köyhyydeltä?

16 KOKEMUKSEN ÄÄNTÄ
Jukka Rantalan läksiäshaastattelu

21 SAAREN KOLUMNII
Pessimisti on pettynyt aina

20 MINÄ VÄITÄN!
Maria Jokinen: Ei ole väliä, mistä elantosi keräät

23 LUKIJATUTKIMUS
Mitä mieltä olet lehdestämme?

24 LUUPIN ALLA
Yrittäjän työtulo oikealle tasolle

10

Suomessa syntyy ihmisiä vähemmän kuin kuolee. Heikentynyt väestötilanne on jatkunut jo neljättä vuotta peräkkäin. Miten tästä eteenpäin?

Kurt Vonnegutilla alkaa ekonomisti Ville Merilän kirjakattaus.

26 PALLO HALLUSSA

28 TIEDOKSI

29 NIMITYKSET

30 KIRJA, JOKA KOLAHTI

31 ENGLISH SUMMARY

32 UUSIMMAT JULKAISUT

Vesa Laitinen

16

Kapulanvaihto käsillä. Eläketurvakeskuksen hallitus on nimittänyt Mikko Kauton toimitusjohtaja Jukka Rantalan seuraajaksi.

Syytä huoleen, muttei hätään

SUURIN PIIRTEIN NÄILLÄ SANOILLA voisi kuvata Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmien sanomaa vuonna 2019. Kolmen vuoden välein päivitettävien laskelmien uutisarvo on yleensä taattu: miten eläkkeidemme käy, mediassa kysytään ja maalataan välillä jopa synkkiäkin tulevaisuudenkuvia. Tuliko eliniän toivotusta jatkuvasta pitenemisestä sittenkin ongelma?

Ennustelaskelmien pohjana ovat muun muassa väestökehitys, eläkevarojen tuotto, ansiotason kasvu ja työllisyys. Muutos missä tahansa arvossa muuttaa kokonaistilannetta. Tämä tekee laskelmat hyvin herkiksi vaihteluille. Edessämme lienee joka tapauksessa varautuminen työssäkäyvän väestön osuuden alenemiseen ja sen vaikutuksiin, muutenkin kuin eläkealalla. Haasteisiin voidaan yrittää vastata esimerkiksi digitalisaation tai maahanmuuton avulla.

Kannustavaa perhepolitiikkaakin voisi asiantuntijoiden mukaan kokeilla, kun tutkimusten mukaan monet haluaisivat enemmän lapsia kuin oikeasti saavat. Kannusteidenkaan avulla ei silti välttämättä voida vaikuttaa lopputulemaan. Jokainen kuitenkin saa päättää perheasioistaan itse, ja hyvä niin.

ENNUSTETTUJA KEHITYSSUUNTIA voidaan onneksi aina koettaa muuttaa – ja jotkut asiat voivat muuttua itsestäänkin. Muistan kun aloitin työurani 1980-luvun lopulla ja olin mukana editoimassa raporttia, jossa ennustettiin valtavaa työvoimapulaa heti 1990-luvun alussa. Pari vuotta raportin jälkeen tulikin iso lama ja massatyöttömyys. Välissä ehti tapahtua kaikenlaista.

Tulevista megatrendeistä kuten kaupungistuminen, väestön ikääntyminen tai ilmastonmuutos, vallitsee aika lailla yhteneväiset oletukset. Joukkoon voi aina tulla kuitenkin joitakin täysin yllättäviä tapahtumia eli niin sanottuja ”mustia joutsenia”, jotka muuttavat asioiden kulkua.

VARMASTI TOTEUTUVA ENNUSTE sen sijaan on Eläketurvakeskuksen toimitusjohtajan vaihtuminen kesäkuussa. **Jukka Rantala** luovuttaa kapulan **Mikko Kautolle**.

Rantala kertoo lehdessä 40-vuotisesta vakuutusalan työurastaan, josta 18 vuotta hän on toiminut Eläketurvakeskuksen toimitusjohtajana. Rantala ei huolestuta eläkejärjestelmän kykyä tuottaa vastedeskin oikeudenmukaisia eläkkeitä, vaan tässä ajassa vallitseva yleinen pessimismi. Käsien pystyyn nostaminen ei ole hänestä ratkaisu mihinkään, vaan ongelmat pitää yrittää ratkaista ja aina parhaan tiedon pohjalta.

TYÖELÄKE-LEHTI JATKAA parhaan tutkitun tiedon esille nostamista. Samalla lehti haluaa kertoa ihmisistä tiedon ja ilmiöiden takana.

Mieluusti kuulemme teiltä mielipiteitänne. Lehden mukana on lukijakysely. Ruusut ja risut, toiveet ja kommentit ovat kaikki tervetulleita. ■

Matti Lumijärvi
päätoimittaja
Digilehti: Työeläkelehti.fi
Twitter: @MLumijarvi

Työeläke on Eläketurvakeskuksen julkaisema työeläkealan ammatti- ja sidosryhmälehti.

JULKAISIJA
Eläketurvakeskus, Etk.fi

DIGILEHTI
Työeläkelehti.fi

UUTISKIRJE
Tilaa Työeläke-lehden uutiskirje

TOIMITUKSEN SÄHKÖPOSTI
tyoelake-lehti@etk.fi

PÄÄTOIMITTAJA
Matti Lumijärvi

TOIMITUSPÄÄLLIKKÖ
Anne Iivonen

TOIMITUSNEUVOSTO
Kristiina Halonen (Ilmarinen)
Marjukka Hietaniemi (Eläketurvakeskus)
Kalervo Koistinen (Porasto)
Sonja Lilius (Mela)
Merja Paananen (Keva)
Markus Palomurto (Eläketurvakeskus)
Marjo Skoglund (Elo)
Kari Vatanen (Varma)
Christel Wedenberg (Veritas)

TÄTÄ LEHTÄÄ TEKIVÄT MYÖS
Antti Karkkainen, Katri Isotalo, Maria Jokinen,
Lena Koski, Vesa Laitinen, Kari Lindstedt,
Peter Lindström, Heidi Nyman, Ville Merilä,
Karoliina Paatos, Marjo Pyy-Martikainen,
Merja Raunis, Juha Rantala, Matti Remes,
Juho Saari ja Katri Saarteinen.

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET
aineistotilaukset@etk.fi
puhelin 029 411 2500

TAITTO
Aste Helsinki Oy/Markku Laitinen

PAINO
Hansaprint Oy
paperi LumiPress Silk 130 g/m²

54. vuosikerta
ISSN 0564-5808 (painettu)
ISSN 1799-5221 (verkkójulkaisu)
Helsinki 2019

Työeläke ilmestyy viidesti vuodessa.
Seuraavan kerran kesäkuussa.

NO	AINESTOT	LEHTI ILMESTYY
3	pe 3.5.	ma 3.6.
4	pe 30.9.	ma 30.9.
5	pe 25.11.	ma 25.11.

KANNEN KUVA:
Karoliina Paatos

Keskieläke

1 680 EUROA KUUKAUDES- SA

Puolet eläkeläisistä saa alle 1 500 euron kuukausieläkettä. Yli 3 000 euron saajia on seitsemän prosenttia. Keskimäärin suurimmat eläkkeet maksettiin Uudellamaalla Kauniaisissa, pienimmät Etelä-Pohjanmaalla Isojoella.

TEKSTI ANTTI KARKIAINEN | TILASTODATA HEIDI NYMAN

Keskimääräinen kokonaiseläke oli viime vuonna 1 680 euroa kuukaudessa, runsaat 20 euroa enemmän kuin vuonna 2017. Mediaanieläke oli 1 459 euroa.

Suuria yli 3 000 euron eläkkeitä sai seitsemän prosenttia eläkkeensaajista. Heistä selkeä enemmistö on miehiä.

– Eläkkeensaajien ylipään kymmenykseen kuuluvista naisten osuus on vajaa kolmannes, kertoo tilastopäällikkö **Tiina Pa-**

lotie-Heino Eläketurvakeskuksesta.

Miesten keskieläke oli 1 898 euroa kuukaudessa, ja naisten 1 499 euroa.

Tiedot kuvaavat vuoden 2018 lopun tilannetta ja perustuvat Eläketurvakeskuksen ja Kelan yhteistilastoon.

SUOMEN SUURIMMAT eläkkeet maksettiin Uudellamaalla, missä asuvat saivat keskimäärin 1 994 euron kuukausieläkkeen. Myös Ahvenanmaalla (1 808 euroa) maksettiin maan keskitasoa korkeampia eläkkeitä.

Kuntatasolla suurimmat eläkkeet ovat Kauniaisissa 3 059 euroa kuukaudessa, Espoossa (2 274) ja Helsingissä (2 090). Suomen pienin keskieläke on Etelä-Pohjanmaan Isojoella 1 215 euroa kuukaudessa. ■

Puolessa kunnista eläkkeensaajien osuus yli 40 prosenttia

SUOMESSA on jo lähes 1,5 miljoonaa omaa eläkettä saavaa henkilöä. Joka toisessa kunnassa eläkkeensaajia on yli 40 prosenttia, ja 50 kunnassa heitä on yli puolet 16 vuotta täyttäneestä väestöstä.

– Vuonna 2008 näitä kuntia oli vain kaksi, nyt luku on jo 50. Muutos on ollut nopea ja heijastaa koko Suomen ikärakenteen muutosta, kertoo tilastoyksikön päällikkö **Tiina Palotie-Heino**.

Eläkeläisten osuus on suuri etenkin Itä-Suomessa. Eläkeläisvaltaisoin maakunta on Etelä-Savo (44 %). Seuraavaksi tulevat Kainuu (42 %) ja Kymenlaakso (40 %).

Maakunnista vain Uudellamaalla (26 %) on eläkeläisiä alle 30 prosenttia. Myös Suomen luoteisrannikolla väestö on keskimääräistä nuorempaa.

Mitä keskieläke kuvaa?

- Suomessa asuvien, työeläkettä ja/ tai kansaneläkettä saavien keskimääräistä kuukausieläkettä.
- Tarkasteluun eivät kuulu osa-aikaeläkettä, osittaista vanhuuseläkettä tai pelkkää perhe-eläkettä saavat.

Keskimääräinen kokonaiseläke maakunnassa, €/kk

- 1 450–1 524
- 1 525–1 599
- 1 600–1 674
- 1 675–

• Maakuntakeskus

- Kaikki
- Miehet
- Naiset

Pohjois-Pohjanmaa	1547	1704	1409
Oulu	1703	1914	1534

Keski-Pohjanmaa	1479	1647	1333
Kokkola	1547	1762	1369

Etelä-Pohjanmaa	1450	1584	1336
Seinäjoki	1634	1839	1474

Pohjanmaa	1589	1797	1409
Vaasa	1747	1996	1542

Kanta-Häme	1650	1861	1476
Hämeenlinna	1717	1958	1530

Pirkanmaa	1644	1877	1456
Tampere	1740	2029	1530

Satakunta	1567	1780	1388
Pori	1593	1819	1414

Varsinais-Suomi	1666	1892	1484
Turku	1758	2031	1561

Ahvenanmaa	1808	2117	1535
Maarianhamina	1970	2375	1661

Uusimaa	1994	2339	1730
Helsinki	2090	2452	1836

Maakunnittaiset erot eläkkeissä 2018

Lappi	1566	1694	1446
Rovaniemi	1672	1835	1536

Kainuu	1499	1637	1373
Kajaani	1651	1855	1479

Pohjois-Savo	1526	1661	1410
Kuopio	1633	1800	1502

Keski-Suomi	1576	1758	1420
Jyväskylä	1712	1951	1526

Etelä-Savo	1508	1638	1396
Mikkeli	1591	1761	1453

Pohjois-Karjala	1486	1605	1379
Joensuu	1608	1767	1482

Etelä-Karjala	1617	1845	1426
Lappeenranta	1655	1894	1465

Kymenlaakso	1658	1920	1437
Kouvola	1676	1952	1446

Päijät-Häme	1598	1809	1430
Lahti	1636	1883	1452

Koko Suomi	1680	1898	1499

KUKA?

Jukka Kivekäs

- **Ikä:** 64-vuotias
- **Työ:** ylilääkäri Varmassa
- **Koulutus:** LKT, vakuutuslääketieteen dosentti – vakuutuslääketieteen ja kuntoutuksen erityispätevyys
- **Perhe:** naimisissa, 4 aikuista lasta, 5 lastenlasta
- **Harrastukset:** suunnistus ja luistelu
- **Parasta työssä:** työn kehittäminen.

Kun Jukka Kivekäs aloitti vakuutuslääkärin uransa, työkyvyttömyyseläkkeiden hylkäyspäätöksiä perusteluksi riitti pelkkä lakipykälä.

KYVYKÄS KIVEKÄS

Valtaosa työkyvyttömistä kokee olevansa kykenemättömiä työntekoon. Työeläkelaitos Varman ylilääkäri Jukka Kivekäs tutkii, missä määrin tämä kokemus perustuu sairauteen.

TEKSTI PETER LINDSTRÖM | KUVAT VESA LAITINEN

Kateus on kansantauti. Suomalainen voi olla toiselle kateellinen sairaudestakin. Työeläkeyhtiö Varman ylilääkäri **Jukka Kivekäs** on nähnyt monia tapauksia läheltä.

Kivekäs oli uransa alkuaikoina arvioimassa tapausta, jossa ikääntyneelle kirvesmiehelle myönnettiin selkäsairauden vuoksi pysyvä työkyvyttömyyseläke. Pari viikkoa myöhemmin Kivekäs sai kirjekuoresta maakuntalehdestä saksitun lehtileikkeen. Leikkeessä oli sama kirvesmies. Hän oli juuri voittanut paikallisen puulaakihiihdon.

– Leike oli käytännössä jonkun paikallisen tekemä ilmianto, Kivekäs sanoo.

Vakuutuslääkärin ratkaisut herättävät helposti tunteita. Monesti joku muu kuin asianosainen itse kokee, että nyt tuli väärä päätös.

– Harva heistä kuitenkaan tietää, mitä kaikkea on eläkepäätösten takana, Kivekäs huokaa.

Vakuutuslääkäri tietää, muttei kerro. Häntä sitoo vaitiolovelvollisuus. Jukka Kivekäs on linjannut työkyvyttömyyseläke- ja kuntoutuspäätöksiä Varmassa yli kymmenen vuotta. Päätöksiä hän on tehnyt ja nähnyt paljon. Ura alkoi LEL-kassassa 1980-luvun alussa.

Viime vuosina Kivekäs on profiloitunut työeläkealan äänenä, joka avoimin kortein kertoo julkisuus-

”Työkyvyttömyys ei ole ilmoitusasia.”

nessa vakuutuslääkärin työstä. Kivekäs on vääntänyt rautalangasta vaitiolovelvollisuuttaan rikkomatta, miten työkyvyttömyyseläkehakemuksia ratkaistaan ja mikä on vakuutuslääkärin rooli ratkaisuprosessissa.

– Työmme avaaminen kansalaisille on tärkeää, sillä työkyvyttömyys koskettaa tavallista ihmistä hyvin läheltä, Kivekäs painottaa.

KANSALAISALOITTEIDEN MAALITAU LUNA

Eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden osasto käsittelee helmikuussa kansalaisaloitetta tapaturmavakuutuslain muuttamisesta vakuutus- ja eläkelaitosten lääkäreiden osalta. Kivekäs on valiokunnan lausuntoon enemmän kuin tyytyväinen.

– Valiokunnan kanta on, että meillä pitää olla jokin menettely, jolla arvioidaan työkyvyttömyys-etuuksiin oikeutetut. Työkyvyttömyys ei siis ole ilmoitusasia, Kivekäs pohtii.

Kivekäs myöntää, että valtaosa työkyvyttömistä kokee olevansa kykenemättömiä työntekoon. Työeläkelaitoksen vakuutuslääkärin tehtävänä on kuitenkin selvittää, missä määrin tämä kokemus perustuu sairauteen.

– Lain mukaan työkyvyn pitää olla alentunut sairauden vuoksi. Me etsimme sairaustaustaa ihmisen kokemustaustan takaa.

Vakuutuslääkärin tehtävät poikkeavat toisistaan paljon eri sosiaalivakuutuslaitoksissa. Kelassa sairauspäivärahoista tehdään päätös suurelta osin automaattisesti. Vain pienessä osassa sairaustapauksista tarvitaan vakuutuslääkärin arviota.

Työeläkepuolella vakuutuslääkärit ja eläkeratkaisijat tarkastelevat tapausten ratkaisuisissa eri ammattien ja työtehtävien asettamia vaatimuksia työkyvylle. Ammatillinen kuntoutus on ensisijainen vaihtoehto ennen työkyvyttömyyseläkettä.

Tapaturma- ja liikennevakuutuslaitoksissa puolestaan korostuu ortopedin rooli, sillä tapaturmissa ja liikenneonnettomuuksissa syy-seuraus-suhteen selvittäminen on olennaista. Ongelmallisia tapauksia arvioitavaksi ovat esimerkiksi ikääntyneiden henkilöiden vammat. Vakuutuslääkärin on arvioitava, mikä vammassa johtuu tapaturmasta ja mikä rappeumasta.

– Tyypillinen tapaturmatapaus on olkapään kiertäjälavosin, joka iän myötä haurastuu. Kalvosimeen voi vähäisestäkin voimasta tulla repeytymä, jopa kahvikannun nostamista. Olennainen syy täl-

”Työkyvyttömyys on hyvin dramaattinen elämänmuutos.”

laisissa on kalvosimen heikko kunto, ei kahvikannu, sanoo Kivekäs.

Ihminen kokee kuitenkin helposti, että vaiva on syntynyt hänestä riippumatta. Korvauspäätöksen odotukseen syntyy vahvaa tunnelatausta, ja lataus purkautuu vakuutuslääkäriin.

OIKEUSKÄYTÄNNÖN MERKITYSTÄ ALIARVIOIDAAN

Vakuutuslääkäreiden työtä yhdistää alasta riippumatta kiinnostus oikeuskäytäntöön ja lain tulkitaan. Sen merkitystä alan ulkopuoliset helposti aliarvioivat. Koska lainsäätäjän on mahdotonta kirjata jokaista yksittäistä sairautta ja vammaa ja niiden korvattavuutta lakiin, on korvauskäsittelijöiden ja vakuutuslääkärin usein etsittävä neuvoa aikaisempien tapausten ratkaisuista.

Viime kädessä vaikea tapaus ratkaistaan muutoksenhakuelimissä.

– Muutoksenhaussa vakuutuslääkärin rooli on itse asiassa pienempi kuin eläkeyhtiön prosessissa. Päätökset tehdään istunnossa, jossa vakuutuslääkäri on yksi jäsen juristien ja työmarkkinajärjestöjen nimittämien jäsenten rinnalla, Kivekäs kertoo.

TÄRKEIN MUUTOS ASETEISSA

Jukka Kivekäs jää huhtikuussa eläkkeelle. Kun hän katsoo alansa kehitystä, moni asia on muuttunut oikeaan suuntaan. Työkyvyttömyyseläkepäätöksiä

Kuntoutus kasvoi menestystarinaksi

TYÖKYVYTTÖMYYS ei ole vain lääketieteellinen fakta. Se on myös hyvin dramaattinen elämänmuutos. Ylilääkäri **Jukka Kivekäs** arvioi, että moni kokee työkyvyttömyyden pahempaan kohtalona kuin työttömyyden. Siksi hän muistuttaa aina työeläkekuntoutuksen mahdollisuudesta.

Kivekkään uran aikana työeläkekuntouksesta on kasvanut suomalaisen sosiaalipolitiikan menestystarina.

– Volyymit ovat kasvaneet tasaisesti, kustannukset pysyneet kohtuullisina ja tulokset olleet hyviä, hän arvioi. Viime vuonna työeläkeyhtiö Varma antoi 3 500 kuntoutuspäätöstä. Uusien kuntoutuspäätösten vuosittainen määrä ylittää jo uusien työkyvyttömyyseläkepäätösten määrän.

Kolme neljästä (76 prosenttia) Varman kuntoutusta hakeneista kuntoutujista palaa työelämään.

Kivekäs painottaa, että vakuutuslääkärien työ on entistä enemmän tiimityötä eläkeratkaisijoiden kanssa.

perustellaan tänä päivänä paremmin. Erityisesti hän iloitsee työeläkuntoutuksen synnystä ja kasvusta.

– Aluksi vakuutuslääkärien työ oli vain työkyvyttömyyden arviointia. Mutta sitten me alettiin etsiä konkreettista apua ihmiselle, kuntoutustarpeen- ja mahdollisuuden arviointi tuli vahvasti mukaan.

Kivekkään uran aikana lääketieteen kehitys on ollut nopeaa, se on tarjonnut uutta apua sekä työkyvyttömille että kuntoutujille. Syöpäsairastavuus on työikäisillä vähentynyt ja syövästä toipumisen todennäköisyys on kehittynyt myönteisesti. Työpaikoilla on paljon enemmän syövästä toipuneita kuin 30 vuotta sitten. Samalla työikäisten sydäninfarktien lukumäärä on laskenut. Vielä 80-luvulla iso osa työkyvyttömyyseläkkeistä alkoi sydänsairauksista.

Myös tuki- ja liikuntaelinsairauksien hoidossa on otettu huomattavia askeleita. Kun ennen vanhaan potilaalle asennettiin lonkkaan tekonivel, työelämään paluuta pidettiin vaarallisena. Nyt jopa useamman tekonivelen kanssa palataan töihin.

– Tärkein muutos on tapahtunut asenteissa. Uskalletaan, pystytään, tiedetään, ei varota liikaa.

Mielenterveyspuolellakaan maailma ei ole niin synkkä kuin työkyvyttömyystilastoista voisi lukea. Uuden sukupolven lääkkeet ja Kelan kuntoutuspsykoterapia ovat auttaneet monen työkyvyttömän takaisin työelämään.

HAKEMUSTEN MÄÄRÄ KASVAA

Myös työeläkeala muuttuu. Kivekäs uskoo, että alalla on pian käytössään entistä parempia kuvauksia

Hoitavan lääkärin ja vakuutuslääkärien yhteistyö mainettaan parempi

VAKUUTUSLÄÄKÄRI on riippumaton asiantuntija, joka tekee lääketieteen ja sovellettavaan ratkaisukäytännön perusteella päätöksiä etuuksista ja korvauksista. Työeläkeyhtiö Varman ylilääkäri **Jukka Kivekäs** vertaa ammatikuntansa työtapaa ylioppilastutkintolautakuntaan.

Lukioiden opettajat suorittavat oppilaiden vastauksille alustavan arvostelun ennen kuin vastaukset lähetetään tutkintolautakuntaan tarkastettavaksi. Samalla tavalla menettelevät hoitavat lääkärit. He tekevät potilaan työkyvyttä ensimmäisen arvion, joka sitten lähetetään työeläkeyhtiöön.

– Opettaja ei päättää oppilaansa arvosanoista eikä hoitava lääkäri päättää potilaansa etuuksista. Hakijan oikeudesta etuuksiin päättää työeläkeyhtiö, Kivekäs sanoo.

Vakuutuslääkärijärjestelmän tehtävänä on taata, että kaikki hakijat saavat tasapuolisen arvioinnin. Työnjako hoitavan lääkärin ja vakuutuslääkärien välillä toimii hyvin. Kivekkään mukaan lääkärikunnan sisällä hoitavien lääkärin ja vakuutuslääkärien välillä ei juurikaan ole esiintynyt vastakkainasettelua.

ihmisen terveydentilasta ja työkyvystä. Sairaudet voidaan myös diagnosoida varhaisemmassa vaiheessa.

– Mutta vakuutuslääkärien työ tuskin tulee täysin automatisoiduksi. Ihmisten tilanteet ovat niin yksilöllisiä. Koneoppimisesta saadaan kuitenkin uutta apua tähän työhön.

Koneoppiminen tulee näyttämään, mitä reittejä pitkin ihmiset joutuvat työkyvyttömyyseläkkeelle ja miten ihmisiä voidaan auttaa reitin varhaisemmassa vaiheessa.

Kivekäs pitää varmana, että lähivuosina työkyvyttömyyseläkettä tullaan hakemaan enemmän. Syy löytyy eläkeuudistuksesta, joka nostaa vanhuuseläkeikää.

– Kun eläkeikä nousee, työuran maaliviiva siirtyy kauemmaksi.

Tällä on monelle työkyvyn kanssa kamppailevalle kuusikymppiselle suuri psykologinen vaikutus. Maalin siirtyminen saa monet heistä laittamaan työkyvyttömyyspaperit vetämään.

Jukka Kivekkään seuraaja **Jan Schugk** aloitti Varman ylilääkärinä 1. huhtikuuta. ■

UUDISTUNUT LASKURI arvioi eläkkeen realistisemmin

Uudistunut eläkearviolaskuri ottaa huomioon Suomen yleisen ansiokasvun eli palkansaajien keskiansioiden muutoksen. Tämä parantaa tulosten realistisuutta. Eläkelaskuri tarjotaan kansalaisille suunnatussa Työeläke.fi-palvelussa.

TEKSTI KARI LINDSTEDT | KUVAT KATRI SAARTEINEN

Uudessa laskurissa on valittavana kaksi eri vaihtoehtoa ansiotason kehityksestä. Oletusvaihtoehtona on, että yleinen ansiotaso kasvaa reaalisesti 1,5 prosenttia vuodessa.

Toinen valittavissa oleva vaihtoehto on, että yleinen ansiotaso ja yksilön ansiotaso eivät muutu tulevaisuudessa. Aikaisemmin laskuri oletti aina näin. Tämä vaihtoehto vastaa myös työeläkeotteen eläkearvion laskentaoletuksia.

Eläkkeen määrä ja palkka työuran lopussa esitetään laskurissa nykyhintatasossa, jolloin laskurin antamaa tulosta on helppo suhteuttaa nykyhintoihin.

LASKURIN TAUSTAOLETUKSET

Laskurissa oletus tulevasta ansiokasvusta vastaa Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmaa. Laskelman perusvaihtoehdossa ansiotaso kasvaa reaalisesti pidemmällä aikavälillä 1,5 prosenttia vuodessa.

Reaalikasvussa hintojen nousun eli inflaation vaikutus on poistettu. 1,5 prosentin reaalikasvu tarkoittaa, että palkat kasvavat tämän verran enemmän kuin hintataso.

Uudessa laskurissa huomioitu yleinen ansiokasvu vaikuttaa tulevan eläkkeen määrään palkkakertoimen kautta. Omien ansioiden kehitys on sidottu laskurissa yleisen ansiokasvun valintaan.

UUTENA TIETONA KELAN ELÄKE

Ansiotason kasvun havainnollistamiseksi laskuriin on lisätty tieto siitä, kuinka paljon viimeinen palkka ennen eläkkeelle siirtymistä on, jos yleinen ansiotaso kasvaa ennusteen mukaisesti. Lisäksi laskuri kertoo eläkkeen korvausasteen.

Uutena tietona eläkelaskuri näyttää myös Kelan eläkkeen 55 vuotta täyttäneille, jos työeläkettä ei ole kertynyt tai se on jäänyt pieneksi.

Laskuri laskee vain vanhuuseläkkeen määrän. ■

Tutustu uudistuneeseen eläkelaskuriin Työeläke.fi:ssä

Nyt tarvitaan

KANNUSTAVAA
PERHEPOLITIIKKAA

Suomi tarvitsee huolestuttavan väestökehityksen oikaisuun enemmän vanhemmuuteen kannustavaa perhepolitiikkaa, sanoo Väestöliiton tutkimusprofessori Anna Rotkirch

TEKSTI MATTI REMES | KUVAT LEHTIKUVA JA MATTI REMES

Väestöliiton tutkimusprofessori **Anna Rotkirch** on perehtynyt pitkään perheisiin ja väestön kehitykseen liittyviin kysymyksiin. Aiemmin tutkimusaihe nousi harvoin otsikoihin, mutta nyt tilanne on toinen.

Syntyvyyden aleneminen ja väestön ikääntyminen ovat valtakunnan päällimmäisiä puheenaiheita.

– Hyvä, että väestöilmiöistä puhutaan, sillä Suomi on siirtynyt nopeasti eturintamaan väestön ikääntymisessä ja alhaisessa syntyvyydessä. Meillä on kauhisteltu pitkään Japanin väestökehitystä. Nyt olemme itse samassa tilanteessa, Rotkirch sanoo.

MUUTOS ODOTETTUA DRAMAATTISEMPI

Lisävauhtia keskusteluun antoi Tilastokeskuksen marraskuinen väestöennuste. Sen mukaan nuorten määrä uhkaa vähentyä tulevien vuosikymmenien aikana odotettuakin dramaattisemmin.

– Jos syntyvyys jämähtää tälle tasolle, sillä on vääjäämättä kerrannaisvaikutuksia väestökehitykseen ja ikärakenteeseen nimenomaan pitkällä aikavälillä, Tilastokeskuksen yliaktuaari **Markus Rapo** toteaa.

Syntyvyyden aleneminen on ollut tiedossa jo pitkään, mutta kehityksen nopeutuminen hätkähdytti hieman kokenutta tutkijaakin.

– Huolestuttavaa on, että onko syntyvyys löytänyt nyt pysyvästi uuden normin

verrattuna aiempaan. Jos näin on, niin miten turvataan sukupolvien välinen tasa-arvo esimerkiksi eläkkeissä, Rapo pohtii.

Hän kuitenkin huomauttaa, että ennuste on aina ennuste. Syntyvyysluvut ja väestökehitys voivat muuttua toisen näköisiksi nopeastikin – kuten Suomessa on nyt nähty.

EI SYYTÄ SUUREN PANIIKKIIN

Anna Rotkirchin mielestä syntyvyyden lasku on yllättävä ja raju, mutta suureen paniikkiin ei ole syytä.

– Syntyvyyden aleneminen ja ihmisten eläminen pidempään ovat hyvinvointivaltion tuotoksia. Ne ovat hyvän ja vauraan maan yksi kehitysvaihe. Jatkossakin meillä menee varmasti ihan hyvin.

”Japanin väestökehitystä on kauhisteltu pitkään. Nyt olemme samassa tilanteessa.”

Anna Rotkirch, tutkimusprofessori, Väestöliitto

NUORTEN MÄÄRÄ UHKAÄ VÄHENTYÄ

- Tilastokeskus julkisti marraskuussa uuden väestöennusteen, jonka mukaan Suomessa olisi vuonna 2030 enää 760 000 alle 15-vuotiasta, jos syntyvyys pysyy nykyisellä tasolla. 2050-luvulla määrä putoaisi jo alle 700 000 nuoreen. Näin vähän alle 15-vuotiaita on ollut Suomessa 1870-luvun lopulla, kun maan väkiluku oli vajaat kaksi miljoonaa.
- Vuosi 2018 oli kolmas peräkkäinen vuosi, kun Suomessa kuoli ihmisiä enemmän

kuin syntyi. Syntyneiden määrä jatkaa ennusteen mukaan laskuaan ja kuolleiden määrä nousee eliniän pidentymisestä huolimatta.

- Nettomaahanmuutto ylläpitää väkiluvun kasvua vielä vuoteen 2035 saakka. Suomen väkiluku olisi tuolloin 5,6 miljoonaa. Sen jälkeen väkiluku kääntyisi kuitenkin laskuun. 2050-luvulla väkimäärä olisi jo nykyistä pienempi.

”Jos syntyvyys jämähtää tälle tasolle, sillä on kerrannaisvaikutuksia pitkällä aikavälillä.”

Markus Rapo, yliaktuaari, Tilastokeskus

Meneillään olevassa keskustelussa Rotkirchiä häiritsevät vaatimukset, joiden mukaan väestön pitäisi koko ajan kasvaa.

– Miksi pitäisi? Ympäristön kestävyys kannalta se on todennäköisesti vain huono asia.

Rotkirch uskoo, että alhaisen syntyvyyden ja väestön ikääntymisen tuomiin haasteisiin voidaan vastata esimerkiksi digitalisaation ja maahanmuuton avulla.

– Pelkästään ikäryhmiin nojautuvien väestökäyrien tarkastelun sijaan tulisi keskustella, miten eri väestöryhmät todellisuudessa työllistyvät ja miten turvaamme julkiset palvelut ja verotulot, vaikka työssäkävyn väestön osuus alenee.

EI-TOIVOTTU LAPSETTOMUUS YLEISTYY

Väestökehitystä arvioidaan myös kokonaishedelmällisyysluvun avulla. Sillä tarkoitetaan lapsimäärää, jonka naiset saavat keskimäärin elinaikanaan.

Suomessa hedelmällisyysluku on nyt pudonnut alle 1,5:een, kun se vuonna 2010 oli vielä 1,9. Luvun tulisi olla vähintään 2,1, jotta väestö uusiutuisi ja väestösuhteet pysyisivät tasapainossa.

Rotkirchin mukaan keskeinen syy hedelmällisyysluvun laskuun on, että lapsia hankitaan nyt entistä myöhempään. Se johtaa ei-toivotun lapsettomuuden ja yksilapsisuuden yleistymiseen.

– Moni ei ehdi saada toivomaansa määrää lapsia.

Miksi suomalaiset lykkäävät perheiden perustamista?

Miksi suomalaiset sitten lykkäävät perheiden perustamista?

– Tätä emme vielä tarkasti tiedä. Kyse on laajemmasta kulttuurisesta muutoksesta kaikissa länsimaissa.

Rotkirchin mukaan lapsettomuutta selitetään usein elämäntyyliin liittyvillä valinnoilla. Peruste voi esimerkiksi olla, että elämässä halutaan tehdä muita asioita ennen perheen perustamista.

– Siinä on tietenkin paljon hyviäkin puolia, että jokaisella on vapaus valita, eikä kaikkia pidä pakottaa samaan perhe-
muottiin.

PERHEPOLITIikkaan
KANNUSTEITA

Selitystä syntyvyyden alenemiseen on haettu myös taloudellisista syistä, kuten

epävarmoista työsuhteista ja korkeista asumiskustannuksista.

– Mikään ei kuitenkaan viittaa siihen, että taloudellinen ahdinko olisi ainakaan merkittävin syy. Talouskriisi on nyt ohi, mutta syntyvyyden putoaminen jatkuu.

Rotkirchin mukaan valtioiden harjoittamalla perhepolitiikallakaan ei näyttäisi olevan suurta vaikutusta syntyvyyteen. Norja ja Ruotsi lasketaan näissä asioissa mallimaiksi. Niissä syntyvyys kuitenkin laskee kuten vaikkapa Yhdysvalloissa, jonka perhepolitiikkaa pidetään vähemmän onnistuneena.

– Suomessa on yksi maailman parhaimmista perhepolitiittisista järjestelmistä, jota voi toki kehittää edelleen. Sen tulisi kannustaa nykyistä enemmän vanhemmuuteen, jonka voi yhdistää opiskeluihin ja työelämään. ■

Kasvu keskittyy kolmeen kaupunkikeskukseen

VÄESTÖKEHITYKSEN alueelliset erot kasvavat Suomessa entisestään tulevina vuosikymmeninä. Tuoreen ennusteen mukaan vuonna 2040 väestö lisääntyy selvästi vain kolmessa kaupunkikeskuksessa: Helsingin, Tampereen ja Turun seudulla.

Samaan aikaan muualla maassa väki vähenee ja vanhenee odotettuakin nopeammin, kertoo Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI:n tekemä väestöennuste.

Sen mukaan pääkaupunkiseudun väestö kasvaa 270 000 asukkaalla vuoteen

2040 mennessä. Samaan aikaan koko maan kasvu jää vajaaseen 90 000:een eli Helsingin seudun ulkopuolisen Suomen väki vähenee 180 000 asukkaalla.

Kymmenen kaupunkiseudun väestöosuus koko maan väestöstä nousee ennusteen mukaan nykyisestä 61,6 prosentista 67,1:een vuonna 2040.

Alueellisen väestöennusteen tilasivat Hypoteekkiyhdistys, Kuntarahoitus, kiinteistöalan yhteistyöjärjestö Rakli ja ympäristöministeriö.

Ihanteet ja todellisuus eivät kohtaa

VÄESTÖLIITTO tekee vuosittain laajan kyselytutkimuksen perheitä koskettavista ajankohtaisista kysymyksistä. Perhebarometrissa on muun muassa haastateltu nuoria aikuisia heidän lastensaantitoiveistaan.

Sopivan kumppanin puute on este lapsen hankinnalle, mutta lapsettomuus lisääntyy myös puolison kanssa elävillä aikuisilla.

Barometrin mukaan opiskeluvuodet, huoli asemasta työmarkkinoilla ja pidentyneen nuoruuden kulttuuri vaikuttavat perheellistymisen ajankohtaan.

Väestöliiton mukaan suomalaiset saavat tällä hetkellä lapsensa myöhemmin kuin mitä pitävät ihanteellisena. Ero ihanteellisen iän ja toteutuneen iän välillä on erityisen suuri korkeasti koulutetuilla naisilla ja miehillä.

Pitkän aikavälin laskelmat

SYNTYVYYS MAALASI SUUREN KUVAN

Historiallisen heikot syntyvyyssnäkömät luovat painetta eläketurvan rahoitukselle tulevaisuudessa. Myös työllisyys, ansiotason kasvu ja eläkevarojen sijoitustuotot ovat avainasemassa, kun hahmotellaan haasteiden mittaluokkaa pitkän aikavälin laskelmissa.

TEKSTI ANTTI KARKIAINEN | KUVAT LEHTIKUVA JA VESA LAITINEN

Laskelmien idea on näyttää, mihin suuntaan työeläkejärjestelmä on menossa, jos nykyinen jatkuu, sanoo **Heikki Tikanmäki**, ennustelaskentayksikön päällikkö Eläketurvakeskuksesta.

Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmien (PTS) tulevaisuuden näkömät ulottuvat vuoteen 2085 asti.

Tikanmäen mukaan laskelmien yksittäisiä lukuja ei kannata tuijottaa liikaa. Olennaista on suuri kuva.

– Kun hahmotamme, mihin ollaan menossa, tulevaan kehitykseen on mahdollista vaikuttaa. Joskus on siis suotavaakin, että laskelmat eivät toteudu.

Aikaisempaa synkempien hedelmällisyys- ja nettomaahanmuuttolukujen vuoksi tulevaisuus näyttää nyt merkittävästi huolestuttavammalta kuin vuonna 2016, jolloin edelliset laskelmat julkaistiin.

– Matala syntyvyys luo maksupainetta pitkällä aikavälillä, mutta lähitulevaisuudessa rahoitusnäkömät ovat suhteellisen vakaat, Tikanmäki selventää.

Peruslaskelman mukaan työeläkemaksu (TyEL) voidaan pitää lähes ennallaan 2050-luvulle asti. Sen jälkeen eläkemenot suhteessa palkkasummaan alkavat nousta voimakkaasti, ja työeläkemaksuun syntyy useiden prosenttiyksiköiden korotuspaine.

– Jos väestökehitykseen ei löydy ratkaisuja, maksu ylittää 30 prosentin rajan laskentajakson lopulla. Tilanteeseen pitää reagoida hyvissä ajoin, mutta hätiköityihin ratkaisuihin ei ole aihetta.

OPTIMISTINEN TALOUSKEHITYS

Peruslaskelman lisäksi PTS-raportissa on erilaisia herkkyysskennelmiä ja tulevaisuutta luotaavia yhdistelmäskennarioita. On

”Kun hahmotamme, mihin ollaan menossa, tulevaan kehitykseen on mahdollista vaikuttaa.”

Kehityspäällikkö Heikki Tikanmäki

TOP 5 OLETUKSET

PTS-laskelmat kuvaavat eläkkeiden rahoitusnäkömät pitkällä aikavälillä (2019–2085). Alla laskelmien viisi tärkeintä oletusta.

- Väestön kehitys
- Eläkkeiden alkavuus
- Eläkevarojen tuotto
- Ansiotason kasvu
- Työllisyys.

hyvä varautua myös siihen, että esimerkiksi talouskehitys onkin selkeästi peruslaskelmaa huonompaa tai parempaa.

Optimistisessa talousskennariossa yhdistyvät ansiotason nopea kasvu, korkea työllisyys ja korkeat eläkevarojen sijoitustuotot.

– Näiden seurauksena eläkemenot suhteessa bruttokansantuotteeseen (bkt) jäisivät pitkällä aikavälillä reilun prosenttiyksikön peruslaskelmaa matalammalle tasolle, kertoo Tikanmäki.

Työeläkemaksu olisi pitkällä aikavälillä yli neljä prosenttiyksikköä peruslaskelmaa matalampi. Eläkkeiden ostovoima kasvaisi, mutta keskieläke suhteessa keski-ansioon jäisi matalammaksi ansiotason nopean kehityksen takia.

PESSIMISTINEN TALOUSKEHITYS

Vastaavasti pessimistisessä talousskennariossa eläkemenot suhteessa bkt:hen nousivat pitkällä aikavälillä reilun prosenttiyksikön peruslaskelmaa korkeammalle.

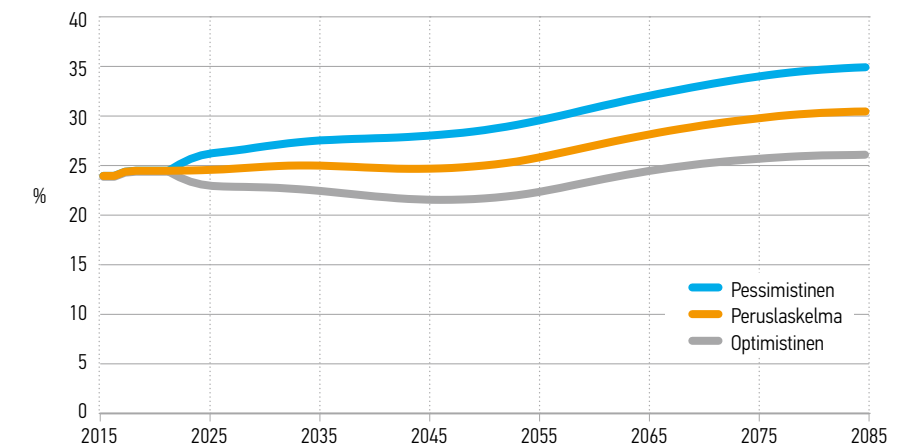
Skennarion toteutuessa työeläkemaksua jouduttaisiin nostamaan jo 2020-luvulla pari prosenttiyksikköä ja pitkällä aikavälillä yli neljä prosenttiyksikköä peruslaskelmaa korkeammaksi.

– On hyvä muistaa, että maksu voi liikkua myös toiseen suuntaan jo 2020-luvulla. Kaikki riippuu talouskehityksestä, Tikanmäki huomauttaa.

”Pitää reagoida hyvissä ajoin, mutta hätiköityihin ratkaisuihin ei ole aihetta.”

Työeläkemaksu (TyEL), prosenttia palkoista

Lakisääteinen TyEL-maksu suhteessa TyEL-palkkasummaan eri skennarioissa

Lähde: Eläketurvakeskus

PTS-laskelman skennario-oletukset

	Peruslaskelma	Optimistinen talousskennario	Pessimistinen talousskennario
Työllisyysaste	73–74 %	+ 2,2 prosenttiyksikköä	- 2,2 prosenttiyksikköä
Ansiotason kehitys	1,5 %	+ 0,5 prosenttiyksikköä	- 0,5 prosenttiyksikköä
Eläkevarojen tuotto	2019–2028: 2,5 % 2029 -> 3,5 %	+ 1 prosenttiyksikköä	- 1 prosenttiyksikköä

Syntyvydeksi on oletettu 1,45 lasta/nainen

SIJOITUSTUOTOILLA SUURI MERKITYS

Lähitulevaisuuden sijoitusnäkömät ovat heikot. Siksi eläkevarojen tuotto-oletusta laskettiin 2,5 prosenttiin seuraavan kymmenen vuoden ajalle. Sen jälkeen laskelmassa palataan pitkän aikavälin 3,5 prosentin reaaliiseen tuotto-oletukseen.

Tämä peruslaskelman kehitys ei vaikuta suuremmin maksutasoon, kiitos järjestelmän puskureiden.

Tilanne muuttuu, kun tarkastellaan herkkyysskennelmaa, jossa tuotot ovat pysyvästi prosenttiyksikön suurempia tai pienempiä.

Lähtötilanteessa eläkevaroja on noin kaksinkertainen määrä suhteessa TyEL:n

palkkasummaan. Vanhan nyrkkisäännön mukaan prosenttiyksikön muutos tuotosa merkitsee kahden prosenttiyksikön muutosta maksupaineeseen.

Maksu reagoi viiveellä toteutuneisiin tuottoihin, joten varojen suhde palkkasummaan muuttuu, kertoo Tikanmäki.

Pitkällä aikavälillä korkea tuotto alentaishi maksutasoa yli 4 prosenttiyksikköä. Vastaavasti matalan tuoton skennariossa TyEL-maksu nousisi yli kolme prosenttiyksikköä.

– Suurempikin heilunta on toki mahdollista. On hyvä muistaa, että tämä on vain yksi muuttuja laajassa kokonaisuudessa. ■

Suojaako leskeneläke ikäihmisiä köyhydeltä?

Ilman leskeneläkettä 75–84-vuotiaiden naisleskien pienituloisuus olisi yli kaksi kertaa yleisempää. Pienituloisuus on kuitenkin yleistä myös muiden ikäihmisten joukossa ja jatkossa entistä harvempi ikäihminen on leski.

Olli Häkämies

Juha Rantala
Ekonomisti
Eläketurvakeskus

Nana Uitto

Marjo Pyy-Martikainen
Matemaatikko
Kela

TYÖELÄKKEENÄ maksettavan leskeneläkkeen tavoite on kohtuullisen toimeentulon turvaaminen aviopuolison kuoleman jälkeen. Leskeneläkkeen enimmäismäärä on puolet edunjättäjän eläkkeestä. Tätä vähentävät lesken omat eläketulot.

Mitä suurempi edunjättäjän eläke on verrattuna lesken omaan eläkkeeseen, sitä lähempänä leskeneläke on enimmäismäärää. Koska miehet ovat usein puolisoista suurempituloisia, leskimiehet saavat naisia harvemmin leskeneläkettä.

Leskeneläkkeet rahoitetaan yhteisvastuullisesti palkkatuloista perittävien työeläkemaksujen kautta. Leskeneläkejärjestelmästä ja tarpeesta uudistaa sitä on viime vuosien aikana käyty vilkasta keskustelua. Keskustelun ytimessä on ollut sekä leskeneläkkeen kohdentuminen että sen rahoituksen oikeudenmukaisuus.

Leskeneläkkeellä on nähty olevan merkitystä myös vanhusköyhyyden ehkäisijänä. Etenkin ikääntyneiden naisten pienituloisuuden tiedetään olevan yleistä ja ikääntyneistä naisista moni saa leskeneläkettä.

Kaikki ikääntyneet eivät leskeneläkettä voi saada. Osa ei ole ollut lainkaan avioliitossa, osa on eronnut tai sitten lesken ja edesmenneen puolison välinen tuloero ei ole ollut riittävän suuri.

TUTKIMME leskeneläkkeen merkitystä ikäihmisten eli 75–84-vuotiaiden naisten ja miesten pienituloisuuden yleisyyteen ja kohdentumiseen vuonna 2014. Pienituloisuutta mittasimme pienituloisuusasteen avulla.

Laskimme pienituloisuusasteet kahdella eri tavalla: sekä perustuen havaittuihin käytettävissä oleviin tuloihin että poistamalla näistä tuloista leskeneläkkeet. Leskeneläkkeen poistaminen vaikuttaa vero-

Jos leskeneläkettä ei maksettaisi, kasvaisi pienituloisten naisleskien määrä 21 000 henkilöllä.

tukseen ja voi lisätä muiden sosiaalietuuksien, kuten kansaneläkkeen määrää. Huomioidaksemme näiden tekijöiden vaikutuksen ikäihmisten toimeentuloon, teimme laskelmat SISU-mikrosimulointimallilla.

Kuviossa 1 on esitetty 75–84-vuotiaiden naisten ja miesten pienituloisuusasteet leskeneläkkeellä ja ilman leskeneläkettä. Tulokset on raportoitu leskeneläkettä saaville, kaikille

leskille, kaikille yksinasuville ja kaikille 75–84-vuotiaille naisille ja miehille.

NAISILLE leskeneläkkeellä on suuri merkitys, sillä ilman leskeneläkettä sitä saaneiden pienituloisuusaste kasvaisi 27 prosentista 61 prosenttiin. Leskeneläkkeen merkitys vähenee, kun tarkastelujoukko laajenee koskemaan myös muita kuin vain leskeneläkettä saaneita naisia.

Koska lähes 90 prosenttia naisleskistä saa leskeneläkettä ja valtaosa yksinasuvista naisista on leskiä, leskeneläkkeen merkitys on myös kokonaisuuden kannalta tärkeä. Ilman leskeneläkettä 75–84-vuotiaiden naisten pienituloisuusaste olisi 20 prosentin sijaan 31 prosenttia.

Leskeneläkettä saavien miesten pienituloisuusaste kasvaisi puolestaan 22 prosentista 40 prosenttiin, jos leskeneläkettä ei maksettaisi. Kun tarkastelun kohteena ovat kaikki mieslesket, on muutos pienituloisuusasteessa vähäisempi, koska kaikista 75–84-vuotiaista leskimiehistä 44 prosenttia saa leskeneläkettä. Kun tarkastelujoukkoa laajennetaan kaikkiin yksinasuviin tai kaikkiin 75–84-vuotiaisiin miehiin, leskeneläkkeen merkitys lähes katoaa.

PIENITULOISTEN lukumäärään vaikuttaa paitsi pienituloisuuden yleisyys tarkastelun kohteena olevassa

väestöryhmässä, myös väestöryhmän koko. Jos leskeneläkettä ei maksettaisi, kasvaisi pienituloisten 75–84-vuotiaiden naisleskien määrä 21 000 henkilöllä ja pienituloisten leskimiesten 1 100 henkilöllä (kuvio 2). Pienituloisia naisia olisi tällöin yli puolet enemmän. Miesten määrä säilyisi sen sijaan lähes ennallaan.

Kuviosta ilmenee myös se, että kaikista pienituloisista naisista 56 prosenttia ja miehistä noin 90 prosenttia ei saa leskeneläkettä. Heidän toimeentuloonsa leskeneläke ei vaikuta.

Tutkimusten mukaan muiden kuin leskeneläkettä saavien osuus ikääntyneistä on myös kasvussa. ■

Artikkeli perustuu huhtikuussa 2019 julkaistavaan tutkimukseen *Samankaltaistuuko ikäihmisten köyhyys? Näkökulmia 75–84-vuotiaiden naisten ja miesten pienituloisuuteen*, Rantala Juha & Kuivalainen, Susan & Pyy-Martikainen, Marjo & Riihelä, Marja: / *Yhteiskuntapolitiikka 2/2019 (12.4.)*.

Lähteet:

Hietaniemi, Marjukka & Ritola, Suvi: *Näkökulmia perhe-eläkkeen kehittämistarpeisiin. Eläketurvakeskuksen raportteja 04/2014. Helsinki: Eläketurvakeskus, 2014.*

Perhe-eläkeselvitys: Työeläkejärjestelmän perhe-eläketurvan kehittämisvaihtoehtoja. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 2017:19. Helsinki, 2017.

Tilastokeskus: *käsitteet ja määritelmät.*

75–84-vuotiaat naiset ja miehet vuonna 2014

NAISET

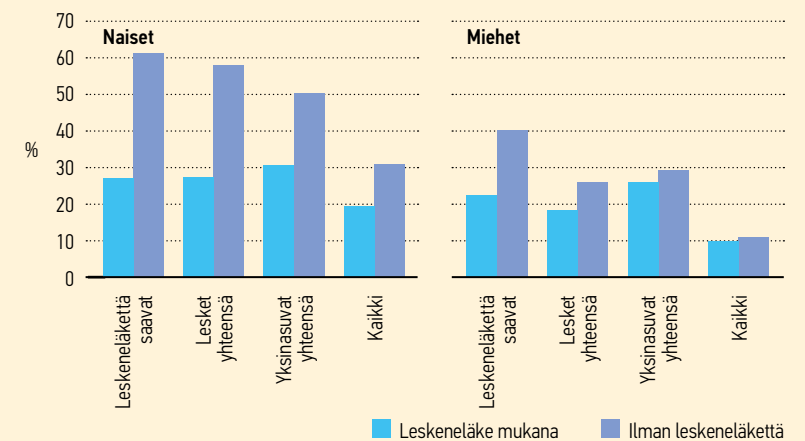
- Naisia oli yhteensä 192 100.
- Yksin asuvia naisia 106 000 henkilöä. Heistä leskiä oli 68 300 henkilöä.
- Leskinaisista leskeneläkettä sai 60 800 henkilöä.

MIEHET

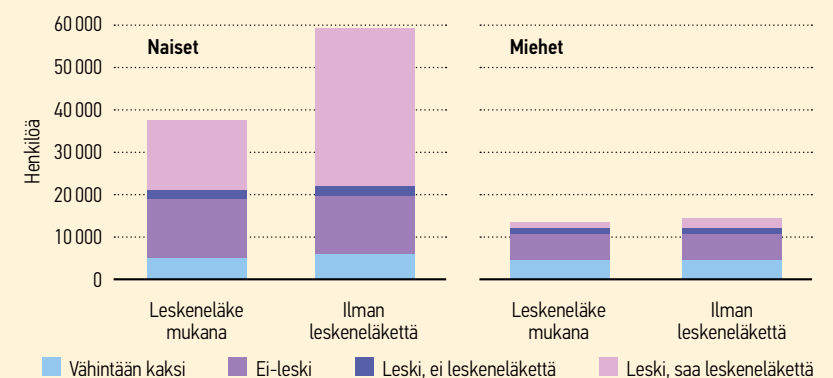
- Miehiä oli yhteensä 134 100.
- Yksin asuvia miehiä 34 700 henkilöä. Heistä leskiä oli 14 900 henkilöä.
- Leskimiehistä leskeneläkettä sai 6 500 henkilöä.
- Keskimääräinen leskeneläke oli naisilla 611 euroa ja miehillä 310 euroa kuukaudessa.*

* Keskiarvo laskettu leskeneläkettä saaneiden joukosta. Lähde: SISU-mikrosimulointimalli, 2014 rekisteriaineisto.

Kuvio 1
Pienituloisuusasteet leskeneläkkeellä ja ilman leskeneläkettä
75–84-vuotiaat naiset ja miehet, pienituloisuusraja 60 % mediaanituloista.
(Lähde: SISU-mikrosimulointimalli, 2014 rekisteriaineisto.)

Kuvio 2
Pienituloisten lukumäärät leskeneläkkeellä ja ilman leskeneläkettä
75–84-vuotiaat naiset ja miehet, pienituloisuusraja 60 % mediaanituloista.
(Lähde: SISU-mikrosimulointimalli, 2014 rekisteriaineisto.)

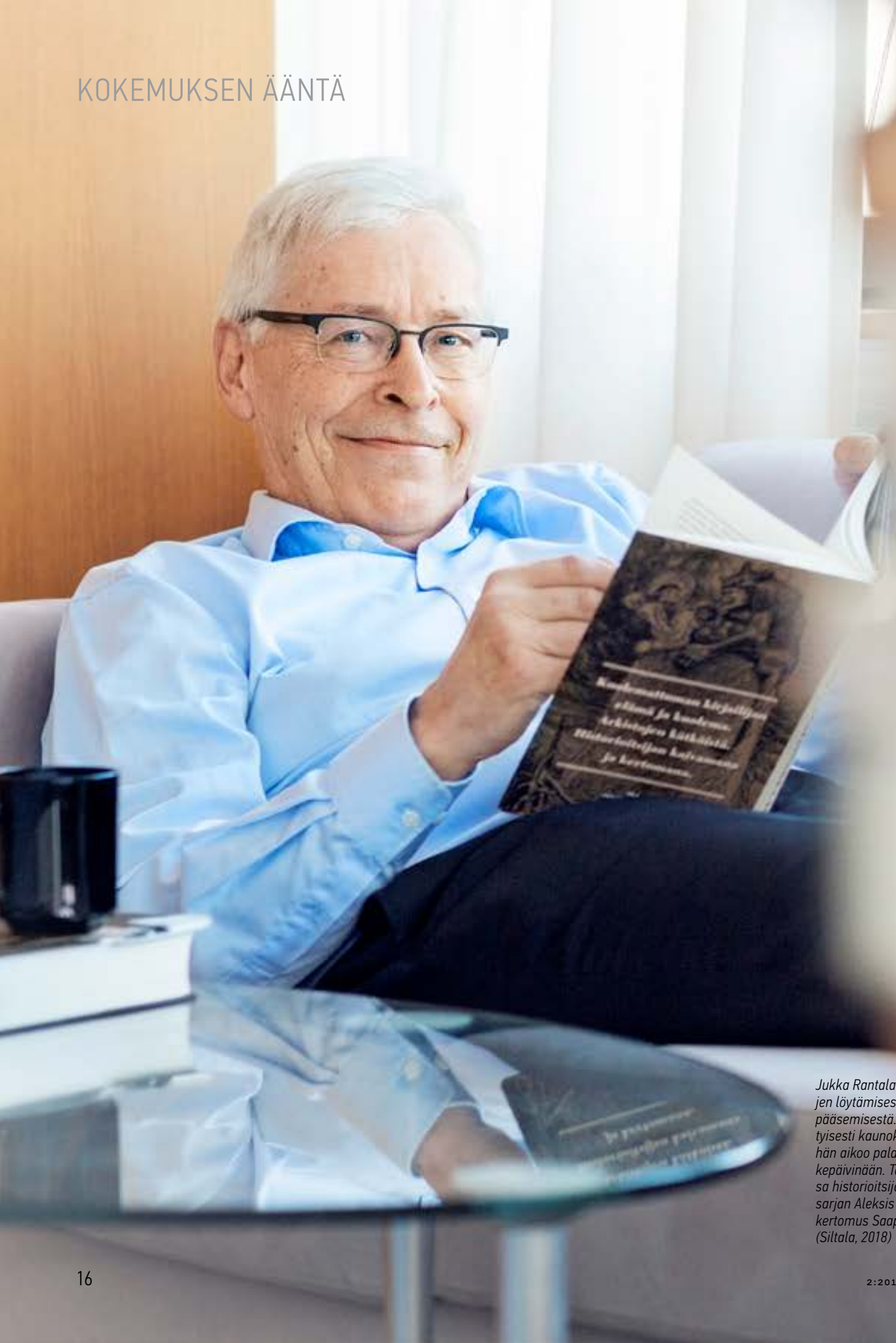

Pienituloisuusaste

- Pienituloisuuden yleisyyttä kuvataan usein Eurostatin suosittamalla pienituloisuusasteella.
- Siinä pienituloisia ovat henkilöt, joiden käytettävissä olevat tulot ovat alle 60 prosenttia koko väestön mediaanituloista. Pienituloisuuden yleisyyttä kuvaava pienituloisuusaste saadaan laskemalla pienituloisten osuus tarkastelun kohteena olevasta väestöryhmästä.

SISU-mikrosimulointimalli

- SISU-mikrosimulointimalli on henkilöverotuksen ja sosiaaliturvan suunnitteluun ja seurantaan tarkoitettu, Tilastokeskuksen ylläpitämä laskentaväline. SISU-mallin ja siihen kytketyn laajan yksilötason rekisteriaineiston avulla voidaan arvioida erilaisten reformien vaikutuksia väestön tuloeroihin ja pienituloisuusasteeseen, sosiaaliturvamenoihin sekä vero-

”Tämä tekemisen ilmapiiri, se on ollut kyllä miellyttävää.”

RAKKAUDESTA LAJIIN

Sattuma on piirtänyt Jukka Rantalan uran ydinlinjat. Yksi niistä oli, kun kyläkoulun opettaja ylipuhui vanhemmat, että poika pitäisi panna oppikouluun. Siitä lähtien käsi on hanakasti tarttunut kirjoihin.

TEKSTI ANNE IIVONEN | KUVAT KAROLIINA PAATOS

Myös yhteen erityiseen kirjaan, joka ilmestyi itsenäisyyden juhluvuonna. Väärinmajan kylään kirjailija **Heidi Köngäs** on paikantanut tositapahtumiin perustuvan fiktiivisen romaanin *Sandra* (Otava, 2017). Tarina sijoittuu **Jukka Rantalan** kotikylään Ruovedellä.

Romaani kuvaa sisällissodan 1918 aiheuttamaa mielletöntä ahdinkoa torppariperheen äidin näkökulmasta. Järkyttävä tarina kasvaa kansakunnan avainkertomukseksi. Taistelutantereen keskelle joutunut torppa sijaitsee pari kilometriä Rantalan lapsuudenkodista, tunnin ajomatkan päässä Tampereelta.

– Vaikuttava kirja, Rantala sanoo.

HISTORIAN TAJU on koetuksella aina, kun yhteiskunta mukautuu muutoksiin. Rantalalle Könkään koskettava tarina on hyvä muistutus edeltäneiden sukupolvien lähtökohdista.

Rantalan nuoruus sattui sodanjälkeiseen jälleenkäntämisen aikaan. Opintie kulki 60-luvulla maalta kaupunkiin ja johti 70-luvulla yliopisto-opintoihin matemaattis-filosofiseen tiedekuntaan Tampereen yliopistoon. Pätkätoin的角度 hän opetti yliopistolla ja samaan aikaan teki tutkimustyötä Suomen Akatemian apurahalla. Sitten Akatemias-

ta tuli määräys, että apurahalla olevat eivät saa antaa tuntiopetusta.

– Siitä kiukustuin ja olihan se perheen perustaneelle myös taloudellinen juttu. Rupesin hakemaan työpaikkaa muualta, Rantala kertoo.

Kolmeen paikkaan hän haki, joista ensimmäinen, vakuutusmatemaatikon paikka Kaleva-nimisessä vakuutusyhtiössä, tärppäsi sattumalta.

– Matematiikan tiesin, muuta siitä minulla ei ollut tietoa, mitä vakuutus on, Rantala virnistää.

ELÄKKEELLE kesäkuun alusta siirtyvä Eläketurvakeskuksen (ETK) toimitusjohtaja, filosofian tohtori Jukka Rantala on tehnyt 40-vuotisen työuran vakuutusosalalla. Rantalan kaudella (2001–2019) ETK:n asiantuntijarooli eläkealaa koskevan tiedon tuottajana on vahvistunut.

Juuri matemaattisloogista ajattelutapaansa hyödyntäessään Rantala on omimmillaan. Hänen kanssaan työskennelleet sanovat, että miehessä yhdistyy vakuutusmatemaatikon ja tilastotieteilijän

harvinainen kombinaatio: yksityiskohtien tarkkuus ja toisaalta kyky yhdistää asiat yleiseen viitekehukseen.

– Voihan sitä etukäteenkin suunnitella mitä milloinkin voisi tulla näköpiiriin, jottei joudu paniikkiratkaisuihin, Rantala sanoo.

”Voihan sitä etukäteenkin suunnitella, jottei joudu paniikkiratkaisuihin.”

Toimitusjohtaja Jukka Rantala

Jukka Rantala iloitsee ratkaisujen löytämisestä, ymmärrykseen pääsemisestä. Lukemiseen, erityisesti kaunokirjallisuuteen, hän aikoo palata enemmän eläkepäivinänsä. Tällä kertaa luvussa historioitsija Teemu Keski-sarjan Aleksis Kiven elämänekertomus Saapasnahka-torni (Siltala, 2018)

– Vaikean tai miksei helpommankin ongelman ratkaisu saa minut hyvälle mielelle.

AJATTELUTAPAANSA hän on sitten soveltanut laajalti työeläkealaa palvellensa. Ammatillisesti Rantala näkee työeläkevakuutuksen perusidean miltei matemaattisen puhtaana kaavana. Työeläke ei erottele minkälainen työsuhde on, onko se lyhyt tai pitkä, onko tienestinä korkea vai matala palkka. Se ei kysy myöskään syntyperää tai sukupuolta, ammattia tai sosioekonomista asemaa tai mitään tämän tyyppisiä asioita.

Toisaalta tästä neutraaliudesta seuraa, että työeläke myös säilyttää erilaisia yhteiskunnassa syntyneitä eroja.

– Tosin se jo vakuutusluonteensa mukaisesti niitä laimentaakin. Työkyvyttömyyseläkkeet jo ennen eläkeikää. Lisäksi työkyvyttömyyseläkkeet kohdistuvat enemmän vähemmän koulutettuihin kuin enemmän koulutettuihin, Rantala toteaa.

Työeläkkeen perusta on Rantalan mukaan yhä edelleen pitävä: pakollinen työeläkevakuutus on ansioon sidottu ja jokainen euro tuottaa työeläketä samalla tavalla.

Hän varoittaa, että jos työeläkkeille annetaan saman tyyppisiä tehtäviä kuin mitä kansaneläkkeellä tai verotuksella on, se sekoittaa systeemin.

– Kelan eläkkeiden ja verotuksen rooli on hoitaa tuloantasausta. Ne ovat siihen paljon tehokkaampia kuin työeläke.

SUKUPOLVIEN VÄLISTÄ eläketurvan oikeudenmukaisuutta tulisi Rantalan mukaan tarkastella osana laajempaa kokonaisuutta. Eläkejärjestelmä kun ei ole yhteiskunnassa erillinen saareke.

Tulonsiirtojen kohdentuminenkaan ei Rantalasta ole yksiselitteistä. Esimerkiksi, pitääkö 70-luvulla maksettu lapsilisa laskea vanhempien tuloksi vai 70-luvulla syntyneiden omaksi hyödyksi.

– Pitää nähdä historiallinen tilanne, missä eläkejärjestelmää kulloinkin on kehitetty, minkälaisissa olosuhteissa on eletty. Erityisesti on muistettava julkiset tulonsiirrot ja palvelut kokonaisuudessaan.

Toisena konkreettisena esimerkkinä hän mainitsee työeläkemaksun, jota perittiin 60-luvulla ja 80-luvulla vielä pitkään nykyistä huomattavasti alempana.

– Siihen aikaan oli jumalattoman korkea inflaatio. Jos maksu ja rahastointi olisivat olleet korkeampia, inflaatio olisi pitkälti syönyt sen mikä rahastoihin olisi mennyt. Rahastoinnin lisäämisessä ei nähty olevan paljon järkeä.

Tilanne muuttui vasta 80-luvun puolivälin jälkeen, kun inflaatio rupesi putoamaan ja näkyi, että sijoitusten reaalityttö voisi olla positiivinen.

– Maksukorotuksiin sitten ryhdyttiinkin. Jälkiviisaina voi ajatella, että korotustahti olisi voinut olla ehkä vähän nopeampikin. Mutta yhden reunaehdon aina asettaa, minkälaiset työvoimakustannukset ja varsinkin niiden muutosvauhti ovat mahdollisia.

Rantalan mukaan on olemassa joitakin indikaatioita, että nykyiset noin kolmekymppiset voisi olla ensimmäinen sukupolvi, jonka tulot voisivat jäädä pienemmiksi kuin vanhempiensa. Tilastojen mukaan näin on osittain tapahtunut 2010-luvulla, kun kolmekymppisten tuloja verrataan parin aikaisemman ikäluokan tuloihin samassa iässä.

Tällaista ei ole ollut aikaisemmin.

– Voi tietenkin olla ja toivottavasti on, että ilmiö johdetaan suurelta osin finanssikriisin jälkeisestä talouskehityksestä ja olisi siten ohimenevä.

Tätä taustaa vasten merkittäviä tulonsiirtojen lisäyksiä, jotka menisivät iäkkäämpään päähän, kuten työeläkkeen indeksiparannukset, on Rantalan mukaan tarkasteltava erittäin kriittisesti.

Pitkälle vuosikymmenten yli katsoviin kehityskuluihin ja sukupolvikeskusteluun Eläketurvakeskus on tuottanut eläkkeiden osalta numeromateriaalia. Niiden avulla voidaan arvioida myös sitä, kuka eläkejärjestelmään mitään maksaa ja saa.

– Kyllähän nuorten maksutaso on korkeampi kuin vaikkapa 60-luvulla ja sitä ennen syntyneillä. Mutta en minä sitä kohtuuttomana pitäisi. Nykyinenkin maksutaso antaa maksuille eläke-etujen muodossa kohtuullisen tuoton, Rantala perustelee.

Toisaalta jakojärjestelmäeläkkeen voimaantumisen mekaniikkaan liittyy, että se antaa ensin mukaan tulleille parempaa tuottoa.

– Aina on tyyppisiä, jotka maksuvaiheessa pitävät maksua ja eläkkeitä liian korkeina, mutta eläkeikään tullessaan ovat päinvastaista mieltä, hän sanoo.

Hän luottaa siihen, että ihmiset ovat yleisesti ottaen aika järkeviä, kun vain saavat mahdollisuuden muodostaa näkemyksensä tiedon eikä luulemisen pohjalta.

– Sekin on luottamustutkimuksissa huomattu, että mitä paremmin ihminen tuntee eläkejärjestelmän periaatteet, yleensä sitä korkeampi on luottamus järjestelmän toimivuuteen.

Rantalaa ei huolestuta eläkejärjestelmän kyky tuottaa oikeudenmukaisia eläkkeitä, vaan yhteiskunnassa ja tässä ajassa vallitseva yleinen huolestumisen ilmiö, pessimismi.

Poliittinen populismi ja vastakkainasettelu vaikuttavat keskustelun sävyyn. On paljon syitä, jotka sinänsä antavat aihetta pessimismiin. Niistä aiheista puhuminen tapahtuu kuitenkin liian usein uhan kautta kuin miettimällä mitä voitaisiin tehdä.

– Siinä tuntuu jonkinlaista avuttomuuden oloa, Rantala sanoo.

– Ei saisi nostaa käsiä pystyyn.

SUURURAKASSA vuoden 2017 eläkeuudistuksessa näkyy Rantalan kädenjälki. Myös 2005 uudistuksessa hän oli mukana ja peri **Kari Puroilta** työmarkkinakeskusjärjestöjen eläkeneuvoitteluryhmän vetovastuun 2006.

– Isoista asioista järjestöt ovat yleensä pystyneet sopimaan. Onhan se voinut viedä aikaa joittenkin mielestä tuskastuttavan pitkään, mutta tulosta on syntynyt. Useimmiten on myös toiminut periaate, että paras argumentti voittakoon, hän sanoo.

Tasapainoa haetaan eri painotuksin: työnantajapuoli tähdentää enemmän järjestelmän rahoituksellista kestävyyttä ja palkansaajapuoli korostaa eläketurvan riittävyttä. Siitä sitten päädytään johonkin ratkaisuun eläkelakien uudistamisesta. Eläketurva ja sen rahoitus eivät kuitenkaan määräydy pelkästään eläkejärjestelmän rakenteesta.

– Talouden ja työllisyyden kehitys pitkälti määräävät sekä eläketurvan tason että kyvyn rahoittaa sitä, Rantala sanoo.

ELÄKETURVAKESKUKSEN rooli ja asema eläketurvan tietotalona ja yhteisten palvelujen tuottajana ovat Rantalan aikana entisestään vahvistuneet. Myös asiakastytyväisyyttä mittaavat kyselyt ja sidosryhmähaastattelut vahvistavat, että ETK:n tuottamaan tietoon luetaan.

– Onhan siinä on aika paljon toistoa tarvittu että rooli ja toimintamme peruslähtökohta ovat kirkastuneet, Rantala sanoo.

Eläketurvakeskuksen tehtävät on määritelty laissa. – Sen puitteissa pitää toimia, ettei huseeraa joka paikassa, Rantala evästää.

– En tiedä meneekö tämä nyt leuhkimisen puolelle, mutta lähtökohtaisesti olen aika positiivinen.

KUKA?

Jukka Rantala

- **Ikä:** 67-vuotias.
- **Koulutus:** FT 1984 Tampereen yo, SHV-tutkinto 1981.
- **Työ:** Eläketurvakeskuksen tj. 2001–2019, Vakuutusyhtiöiden keskusliiton tj. 1998–2001, Pohjola-yhtiöiden tj. 1992–97, STM:n vakuutusosaston päällikkö 1983–92 ja matemaattinen neuvonantaja 1981–83, Sampo-ryhmän vakuutusmatemaatikko 1979–81. Useita luottamustoimia, mm. Arek Oy:n hallituksen pj. 2004–2019.
- **Erityisansiot:** professorin arvonimi 2014 yhteiskunnallisista ansioista, Clarence Kulpin muistopalkinto 1984 parhaasta riskiteoriaa käsittelevästä teoksesta (yhdessä Teivo Pentikäisen kanssa). Vakuutusoppi, alan perusteoksen ja tenttikirjan kirjoittaja vuodesta 1995, alkuperäispainos Pentikäisen, teoksesta otettu 11. uusintapainos, nykyisin Esko Kivisaari toisen kirjoittajana.
- **Sotilasarvo:** reservin luutnantti.
- **Perhe:** avioliitossa, vaimo ja aikuinen poika.
- **Harrastukset:** hiihto, pyöräily, tennis ja soutu sekä metsästys ja kalastus. Kesäpaikka synnyinseudulla Ruovedellä. Innokas lukija.

Läheinen työkaveri takavuosilta kertoo, että aiemmin Rantala teki ehkä liikaakin itse, mutta osaa myös delegoida. Hän on luonut hyvän tiimin ympärilleen. Johtamisideologiassaan Rantala on luonut selvät toimintavastuut tekemättä sen suurempaa numeroa itselleen.

Johtajana häntä ei voi syyttää mikromanageeraamisesta, hän antaa tilaa ja antaa myös toisten loistaa. Luonteeltaan hän voi olla jopa ujo, ei missään määrin tyrkky.

– Tämä tekemisen ilmapiiri, se on ollut kyllä miellyttävää. Minulla on ollut hyvä tuuri siinä, että pääsääntöisesti mulla on ollut erittäin hyvät työkaverit.

Merkittävänä hän pitää kymmenvuotista työrupeamaansa sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosaston päällikkönä. Niinkin keskeiseen rooliin suomalaisessa vakuutuskentässä hänet nimitettiin 32-vuotiaana.

– Ministeriöajassa yksi mukava puoli oli, että siinä oli hyvin lähellä päätöksentekoa. Siitä tietysti iloitsimme, kun lopputuotokset olivat sitten eduskunnassa ja menivät lainsäädäntöön.

Tuolloin hän myös oppi tuntemaan Eläketurvakeskuksen, sillä ylijohdaja oli ministeriön edustajana nimetty ETK:n hallituksen puheenjohtajaksi.

SATTUMA astuu jälleen näyttämölle. Tapaus liittyy Rantalan vakuutusmatemaatikouran alkuun. Ministeriö oli 1980 perustanut vahinkovakuuttajien vakavaraisuutta selvittämään työryhmän, jonka puheenjohtaja-

na oli Suomen työeläkejärjestelmän isäksikin kutsuttu professori **Teivo Pentikäinen** (1917–2006).

Sampo-ryhmä, johon Kaleva kuului, nimesi Rantalan sihteeriksi työryhmään. Silloin juniori ja seniori tutustuivat.

– Minulla oli siitä monta iloa, Teivo Pentikäinen oli sekä ankara tekemään työtä että huumorintajuinen. Hänestä tuli minulle läheinen tutor-hahmo, ja pitkään sitten teimme yhteistyötä monella alueella, Rantala sanoo.

Pentikäisen vaikutuksesta Rantala syttyi lajiin oikein tosissaan. Vakuutusmatemaatikoina he pystyivät keskustelemaan tasaveroisesti aihepiiristä. Opit kantoivat ja Rantala on Pentikäisen tavoin saanut myös kansainvälisestä tunnustusta aktuaaripiireissä. Molemmat ovat esimerkiksi brittien aktuaariyhdistyksen kunniajäseniä.

TODENNÄKÖISYYSLASKENTAAN Rantala hu-rahti yhden sattuman ansiosta jo nuoruuskaisena. Ruoveden yhteiskoulussa oli kekeilumielessä siihen aikaan lukion eka-luokkalaisille lukukauden mittainen todennäköisyyslaskennan alkeet -kurssi.

– Se iski minuun oikein kunnolla, minähän olin ollut eksaktista matematiikasta erittäin kiinnostunut. Tajusin, että myös epävarmuutta voi ainakin tietyissä tilanteissa kvantifioida ja jopa jossain määrin hallita. ■

Jukka Rantalan pitkän työuran viimeiset viikot ovat käsillä. Kesäkuun alusta lukien hänelle vapautuu aikaa omille teke-misille ja harrastuksille. – Siitä pidän, kun palaset lokahtavat kohdalleen. Joskus se tapahtuu kerralla, joskus ottaa pidemmän aikaa.

Jukka Rantalan juhlaseminaari

”Asia on tutkittu – entä sitten? Onko tutkitulla tiedolla sijaa tulevaisuuden eläkepolitiikassa?” järjestetään 22.5. Eläketurvakeskuksessa. Seminaaria voi seurata suorana lähettyksenä (<http://videonet.fi/etk/juhlaseminaari/>) ja jälkikäteen YouTube-videotallenteena <https://www.youtube.com/user/Eläketurvakeskus>.

Pessimisti on pettynyt aina

EDUSKUNTAVALIEN alla vuonna 2007 osallistuin keskusteluun, jossa pohdiskeltiin vaalien jälkeisen sosiaali- ja terveystalouden suuntaviivoja. Eräs osallistujista totesi keskustelun lomassa, että on saatanallista mennä vaaleihin, kun maassa ei ole minkäänlaista kriisitunnelmaa.

Syy tähän tokaisuun oli se, että puolueet olivat lähteneet laukalle, ja menolupaukset ylittivät selkeästi jakovaran.

Tokaisussa oli totta enemmän kuin puolet. Kriisitietoisuus on vallankäytön väline, jota ylläpitämällä on haluttu hillitä julkisten menojen kasvua. Tämän mukaisesti on jatkuvasti kannettu huolta julkisten menojen kasvusta ja sen kielteisistä vaikutuksista elinkeinoelämän tavoitteisiin ja työmarkkinoiden toimintaan.

KRIISITIE TOISUUS on ollut myös perusteltua. Päättyvän vaalikauden leikkauksista suivaantuneet suomalaiset eivät ole tiedostaneet sosiaalimenojen kasvun olleen poikkeuksellisen nopeaa vuoden 2008 jälkeen. Sosiaalimenotilastot kertovat sosiaalimenojen lisääntyneen peräti 20 miljardilla eurolla.

Toiselta puolen rajansa on myös vallankäytöllä. Historiallisesti sosiaalipolitiikka on ollut lähes aina kriisissä. Jokaista uudistusaaltoa on seurannut näkemys uudistuksen aiheuttamista ongelmista. Ensimmäisen kerran sutta huudettiin 1840-luvulla, jolloin köyhäinhoidon katsottiin johtavan sukulaisten hylkäämiseen ja menojen hillitsemättömään kasvuun. Tuhon tiellä oltiin myös 1954, jolloin Suomessa tehtiin useampia sosiaalipoliittisia uudistuksia samanaikaisesti ja julkinen talous alijäämäistyi.

Samaan aikaan tuli käyttöön hyvinvointivaltion käsite, jonka julistettiin olevan peruuttamattomassa kriisissä ensimmäisessä aihetta käsittelevässä Helsingin Sanomien jutussa. Tilalle ehdotettiin toimintavaltion käsitettä.

”Kriisitietoisuudella on paikkansa, mutta sitä ei pidä liioitella.”

PIELEN MENI kaikki myös 1980-luvun alussa, jolloin Suomessa uutisoitiin laajasti hyvinvointivaltion olevan kriisissä. Virikkeen keskustelu sai OECD:stä, jossa oli järjestetty aihetta koskeva konferenssi. Siitäkin selvittiin. Samaten tuhon tiellä oltiin 1990-luvun alun la-
massa. Kuitenkin kun asiaa systemaattisemmin analysoitiin,

massiivinen menolisäys ei sittenkään johtanut kriisiin. Pikemminkin kävi päinvastoin.

Yhteistä kaikille näille murroksilla on se, että Suomessa on ollut viisautta ja voimaa palauttaa sosiaali- ja terveystaloudellista kestävälle pohjalle. Pessimisti on aina pettynyt.

EI OLE MITÄÄN SYYTÄ EPÄILLÄ, etteikö tähän kyettäisi vastedeskin. Kriisitietoisuudella on paikkansa, mutta sitä ei pidä liioitella. Kukaan ei kiistä edessä olevia ongelmia. Kuka tahansa pystyy sen enempää asiaa ajattelematta viittaamaan työmarkkinoiden, väestörakenteen ja veropohjien murrokseen ja yhdistämään ne sosiaaliturvan tuleviin ratkaistaviin ongelmiin. Jos nämä eivät riitä, niin kasan päälle voidaan laittaa geopolitiikan ja ilmastomuutokset.

Sosiaali- ja terveystalouden institutionaaliset rakenteet ovat kuitenkin varsin valmiita vastaanottamaan nämä haasteet. Mikään ei ole täydellistä epätäydellisessä maailmassa, mutta joka tapauksessa Suomi on yksi parhaiten organisoiduista yhteiskunnista.

Ei ole mitään etukäteen nähtävissä olevaa syytä, miksi suomalainen sosiaali- ja terveystaloudellista ei uudistaisi itseään jälleen kerran. Ja se tekee sen jälleen tukeutumalla vanhaan pohjaan ja uudistamalla sen varassa. Todennäköisesti pessimisti pettyy ensi vaalikaudellakin. ■

JUHO SAARI

Kirjoittaja on valtiotieteiden tohtori, sosiaali- ja terveystalouden professori, ja Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan dekaani.

Ei ole väliä, mistä elantosi keräät

ITSENSÄTYÖLLISTÄVIEN määrä on koko 2000-luvun kasvanut tasaisesti ja korkeakoulutettujen itsensä työllistävien määrä on tuplaantunut lähemmäksi 60 000:ta henkilöä. Kaikkiaan itsensä työllistävien lukumäärä lasketaan jo sadoissa tuhansissa.

Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan jo vuonna 2017 noin seitsemän prosenttia työllisiä suomalaisista työllisti itsensä. Parin viime vuoden aikana lukumäärä on siitakin noussut. Tuskin kukaan tietää sanoa varmaa yhtä lukua. Oletettavasti noin yksi kymmenestä työllistää omin avuin itse itsensä.

Mitäpä tästä sitten pitäisi ajatella?

Ainakin sen, että yhä useammat nuoret aikuiset ja yhä useampi korkeakoulutettu näkee itsensä työllistämisen houkuttelevana vaihtoehtona. Itsensä työllistäminen koetaan vapaampana ja joustavampana muotona elättää itsensä kuin tyyppillinen ”kassista neljään -työ”.

Eipä tuossa säännöllisessä virastotyöajassa ole mitään vikaa, mutta maailma muuttuu ja silloin meidän pitää pysyä askelia edellä. Muutoksen jarruttaminen vain potkaisee polvitaipeseen.

Nuoret eivät myöskään koe kynnystä lähteä yrittäjäksi samalla tavalla kuin vanhemmat sukupolvet.

LUOTTAMUS tulevaisuuteen meillä nuorilla ei ole yhtä vahva kuten aiemmilla sukupolvilla. Siltikään nuoret eivät koe, että epäonnistuminen on stigma. Saa kokeilla ja yrittää erilaisia aloja. Jos ei onnistu, niin aina voi palata myös tuttuun ja turvalliseen.

Toisaalta tulevaisuuteen ei luoteta ja samalla kuitenkin luotetaan niin vahvasti, että itsensä työllistäminen houkuttelee. Monessa tilanteessa se tarkoittaa jäämistä ulos sosiaaliturvan piiristä. Tällaisessa todellisuudessa me nuoret elämme.

Väitän nimittäin että, työelämän murros on suu-
relle osalle meistä ihmisistä vain hokema, joka vä-

”Me nuoret olemme joutuneet tottumaan epävarmuuden sietämiseen.”

hän pelottaa. Vähän niin kuin digitalisaatio tai kaupungistuminen. Hokema vailla sisältöä yrittää maalaillla, ettei pian meistä kenelläkään olisi työpaikkaa.

MUUTOKSET ovat aina myös mahdollisuuksia. Ehkäpä me nuoret pärjäämme ihan hyvin tässä tilanteessa, sillä olemme joutuneet tottumaan epävar-

muuden sietämiseen, 24/7 yhteiskuntaan ja siihen että meidän on pelastettava maapallo.

Tarvitsemme kuitenkin apua. Yksin emme pärjää.

Sen kuulee jo kaikkialla, että työelämän lainsäädäntö ja sosiaaliturva on pölyyntynyt ja jäänyt johonkin vuosikymmenten taakse, kauas 2010-luvun tarpeista. Vaikka kansallinen tulorekisteri helpottaa jonkin verran asiaa, on elintärkeää päivittää työsuhteen määritelmä, tehdä perhevapaauudistus ja saada yhdistelmävakuutukset käyttöön.

Esimerkiksi jos omaehtoinen sijoittaminen johonkin muuhun eläketurvaan on järkevämpää kuin yrittäjäläkkeen maksaminen, on tilanne jo aika surkea.

Mikä potentiaali meillä olisikaan käytössä, jos yhteiskunta ja työelämä mahdollistaisivat itsensä työllistämisen?

Kuitenkaan tämä ei pelkästään riitä. Tarvitsemme enemmän.

SUOMI TARVITSEE pitkän aikavälin strategian monimuotoistuvan työn vaatimista työelämän vaatimuksiin vastaamiseksi. Tätä strategiaa varten ei tarvita harmaatukkaisia keski-ikäni ylittäneitä miehiä päättämään, mitä meidän nuorten elämä tulisi olla.

Minäkin tulen harmaantumaan. Siinä vaiheessa on tehtäväni antaa uusille sukupolville tilaa. He tekevät varmasti asiat paremmin kuin minä.

Nyt on meidän nuorten aikuisten aika ja tilaisuus päättää omasta tulevaisuudestamme. ■

Salla Niemi

KUKA?

Maria Jokinen

- **Ikä:** 25-vuotias
- **Koulutus:** Merkonomi, Teollisen muotoilun opiskelija Metropolia Ammattikorkeakoulussa
- **Työ:** Puheenjohtaja Akavan opiskelijat ry:ssä.

LUKIJA- TUTKIMUS 2019

MITÄ MIELTÄ OLET LEHDESTÄMME?

Hyvä lukijamme! Haluamme tietää, mitä mieltä olet Työeläke-lehdestä. Kokoamme palautetta lukijoidemme toiveista ja tarpeista. Vastaamalla kyselyyn voit voittaa 450 euron arvoisen palkinnon.

Mielipiteesi on meille tärkeä. Vastaamalla sinä voit vaikuttaa, mihin suuntaan lehteämme kehitämme. Kiitos jo etukäteen!

Kyselyssä voit kertoa näkemyksesi Työeläke-lehdestä avoimella kehittämismielellä. Lehden toimituksessa meitä kiinnostaa tietää esimerkiksi:

- Mitkä aihepiirit sinua kiinnostavat lehdessä?
- Onko lehti vaikuttava, hyödytkö sinä lehdestä?
- Miten lehti voisi palvella sinua entistä paremmin?
- Mitä uutta sisältöä kaipaat Työeläke-lehteen?

Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 5–10 minuuttia.

Siirry vastauslomakkeelle
survey.taloustutkimus.fi/tyoelakelehti

VOIT VOITAA 450 EURON PALKINNON

Kun vastaat 6.5. mennessä, osallistut arvontaan. Palkitsemme vaivasi ja arvomme vastaajien kesken noin 450 euron arvoisen Applen iPad mini -tabletti-tietokoneen.

Kyselyn toteutamme Taloustutkimus Oy:n kanssa yhteistyössä. Vastaukset käsitellään anonyymisti, eivätkä yksittäisen vastaajan tiedot näy tuloksissa.

Yhteenvedon tuloksista julkaisemme Työeläke-lehden syyskuussa ilmestyvässä numerossa (4:2019).

Pääset kyselyymme myös Eläketurvakeskuksen verkkopalvelussa Etk.fi:n etusivulta ja digilehden aloitussivulta Työeläkelehti.fi:ssä.

Lähempiä lisätietoja kyselytutkimuksesta kertoo lehden tekijä, toimituspäällikkö **Anne Iivonen**, [anne.iivonen\(at\)etk.fi](mailto:anne.iivonen(at)etk.fi), puh. 050 575 7134.

Kehittävin kevätterveisin!

Matti Lumijärvi
päätoimittaja, vt. viestintäjohtaja
ELÄKETURVAKESKUS

Eläketurvakeskuksen julkaisema työeläkealan ammatti- ja sidosryhmälehti Työeläke ilmestyy viidesti vuodessa.

YRITTÄJÄN TYÖTULO OIKEALLE TASOLLE

Yrittäjän työeläkkeen perustana oleva työtulo tulisi saada paremmin vastaamaan yrittäjän tekemän työn taloudellista arvoa. Asiaa selvittänyt työryhmä ehdottaa uusia työkaluja työtulon määrittämiseen ja työtulon säännöllisiä tarkistuksia.

TEKSTI KATRI ISOTALO | KUVITUS JOUKO OLLIKAINEN

Yrittäjän eläkejärjestelmä kärsii luottamuspu-
lasta. Vaikka suomalaisten keskipalkka on
nousut, yrittäjien keskimääräinen vakuutet-
tu työtulo on viime vuosina pienentynyt.
Yrittäjän itselleen määrittelemä YEL-työ-
tulo on yrittäjän työeläkevakuutuksen perus-
ta. Työtulon tulisi vastata sitä palkkaa, jota yrittäjän
työstä maksettaisiin vastaavan ammattitaidon omaa-
valle henkilölle. Moni yrittäjä määrittelee työtulonsa

kuitenkin selvästi alhaisemmaksi
kuin mitä hänen todelliset tulonsa
ovat. Yksi syy alivakuuttamiseen on, että työtulon mää-
rittelemisen toiminnan alussa on usein vaikeaa. Työtu-
loa pitäisi muuttaa, kun työpanos muuttuu olennaises-
ti, mutta näin tekee vain noin kahdeksan prosenttia
yrittäjistä vuosittain.

Työtuloa on mahdollista muuttaa myös lyhytaikai-
sesti tietyillä rajoituksilla, mutta joustomahdollisuutta
on hyödyntänyt alle puoli prosenttia vakuutetuista sen
jälkeen, kun se tuli vuonna 2005 mahdolliseksi. Jousto-
mahdollisuutta pidetään kankeana.

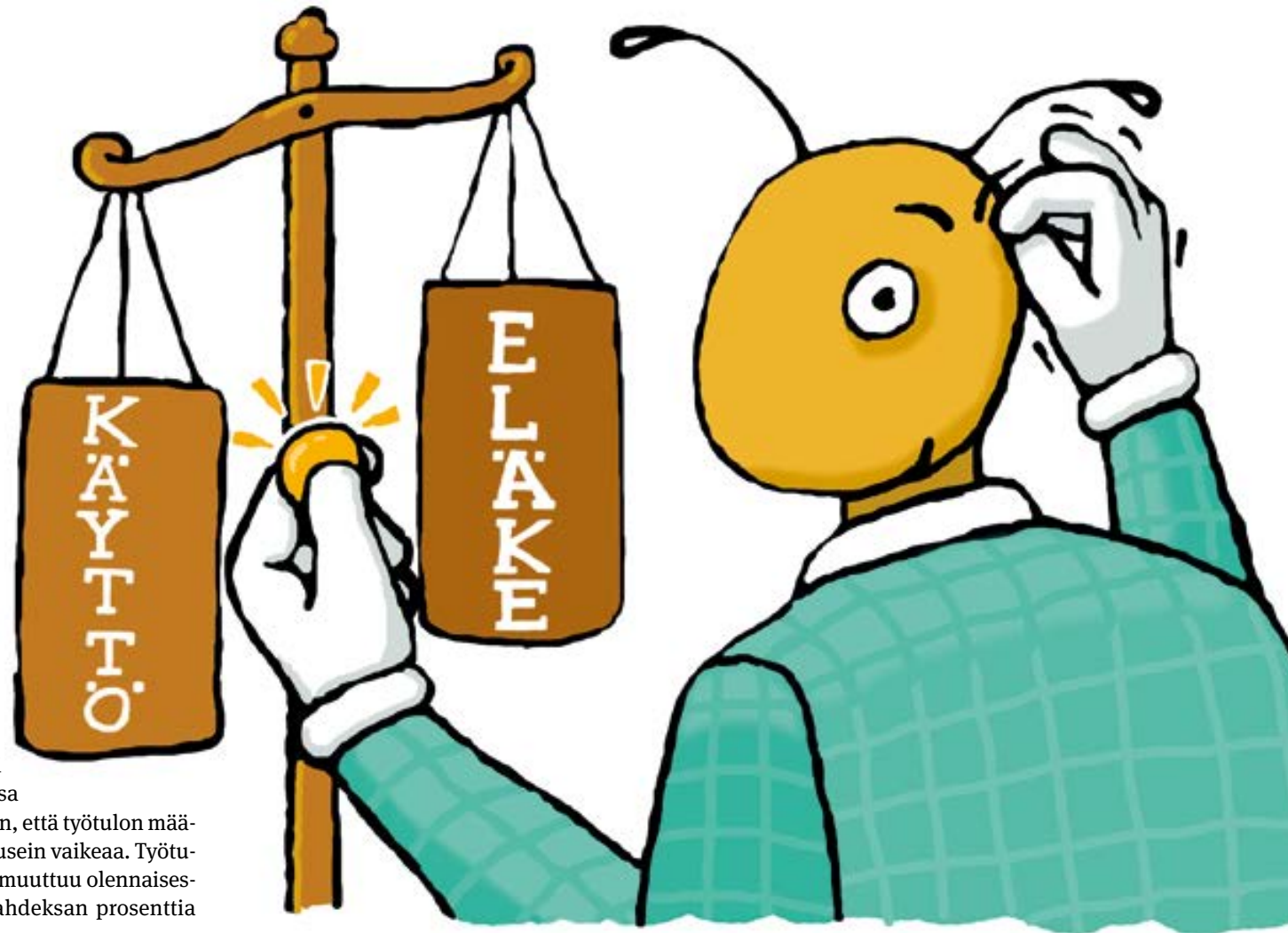
Kaikkien YEL-vakuutettujen työtulojen
keskiarvo oli vuoden 2017 lopussa 22 600
euroa.

Osakeyhtiöyrittäjien keskimääräinen
työtulo oli vuonna 2016 noin 32 000 euroa
ja toiminimiyrittäjien noin 18 500 euroa.
Molempien ryhmien ansiotulot yritystoi-
minnasta olivat yli 10 000 euroa työtuloa
suuremmat.

TYÖPANOKSEN MÄÄRITTELYYN LIITTYMÄPINTOJA

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama yrittäjän työ-
eläketurvan kehittämistä selvittänyt työryhmä ehdot-
taa, että työtulon määrittelystä ja sen tason arvioinnis-
ta säädettäisiin laissa nykyistä täsmällisemmin.

Yrittäjän ja eläkevakuutusyhtiöiden käyttöön kehitet-
täisiin laskuri, joka ottaisi huomioon esimerkiksi toimi-
alan yleisen palkkatason, yritystoiminnan laajuuden ja

**Ehdotukset siirtyvät
lausuntokierroksen
jälkeen uuden
hallituksen
arvioitaviksi.**

yrittäjän yritystoiminnasta saadut verotettavat ansiot.

Työryhmä ehdottaa, että työtulon tasoa seurattaisiin
säännöllisesti. Eläkeyhtiöiden merkitys kasvaisi sekä
työtulon määrittelyvaiheessa että seurannassa.

VIESTINTÄÄ LISÄTTÄVÄ

Yrittäjän eläkelain perusteella vahvistettu yrittäjän työ-
tulo ei vaikuta vain eläkkeeseen vaan myös muuhun so-
siaaliturvaan. Esimerkiksi sairaus- ja vanhempainpäi-
väraha määritellään sen perusteella.

Tämä ei ole kaikille yrittäjille selvää, joten työryh-
män ehdotuksiin sisältyy myös viestinnän lisääminen
YEL-vakuutuksen sisällöstä ja vaikutuksista.

YEL-vakuutusten tarjonnassa noudatettavasta tie-
donantovelvollisuudesta pitäisi työryhmän mielestä
säätää laissa.

VAKUUTTAMISMAHDOLLISUUS MYÖS PÄTKÄYRITTÄJILLE

Erityisesti itsensätyöllistäjien eli yrittäjien, joilla ei ole
palkattua työvoimaa, määrä kasvoi 2000-luvun alussa

Suomen Yrittäjät eri mieltä työpanoksen arvioinnissa

SUOMEN YRITTÄJÄT jätti työ-
ryhmän esityksestä eriävän
mielipiteen. Järjestö haluai-
si yrittäjille enemmän va-
pautta ja joustavutta eläke-
turvan järjestämisessä. Sen
mielestä yritystoiminnan ti-
linpäättös- tai verotustietoja
tai yrittäjän henkilökohtai-
sia verotustietoja ei pidä
nostaa lain tasolle työpa-
noksen arvioinnissa.

– Yrittäjän työpanos voi
olla eri tilanteissa hyvin eri-
lainen, vaikka yritystoiminnan tunnusluvut näyttäi-
sivät samalta. Siksi sääntelyn lisääminen ei lisää
yrittäjän luottamusta YEL-vakuuttamista kohtaan,
sanoo Suomen Yrittäjien työmarkkina-asioiden
päällikkö **Harri Hellstén**.

Suomen Yrittäjien esittämä eläkemaksun alara-
jan nostaminen työttömyysturvan alarajalle paran-
taisi yrittäjän työuran aikaista sosiaaliturvaa, minkä
voi odottaa lisäävän yrittäjien luottamusta järjestel-
mään. Työryhmän esitys vapaaehtoisen vakuutta-
mismahdollisuuden laajentamisesta pienimuotoi-
seen yrittäjäyhteen saa yrittäjiltä kannatusta.

Suomen Yrittäjät toivoo YEL-järjestelmän kehit-
tämistä yksinkertaisemmaksi ja helpommin ym-
märrettävämmäksi.

Katri Isotalo

Suomen Yrittäjien Harri
Hellstén tekisi YEL-jär-
jestelmästä helpommin
ymmärrettävän.

Markus Sommers

Pallo hallussa

Pallo hallussa kokoaa eri lähteistä ulkomaisten eläkeuutisia ja maaesittelyn. Aiheesta laajemmin Etk.fi > Eläkejärjestelmät > Muiden maiden eläkejärjestelmät

Kari Lindstedt
Tietoasiantuntija

MAAESITTELY

ALANKOMAAT

- **Väkiluku:** 17 miljoonaa
- **Elinajan odote:** 83,5 (naiset) 80 (miehet)
- **Eläkeikä:** 66 v 4 kk.

Työeläkkeet täysin rahastoitu

HOLLANNIN ELÄKEJÄRJESTELMÄ valittiin maailman parhaaksi vuonna 2018 Mercer Global Pension Index -vertailussa. Työmarkkinaeläkkeiden rahastojen arvo on jopa 200 prosenttia vuotuisesta bruttokansantuotteesta. Rahastoissa on varoja 1 400 miljardia euroa.

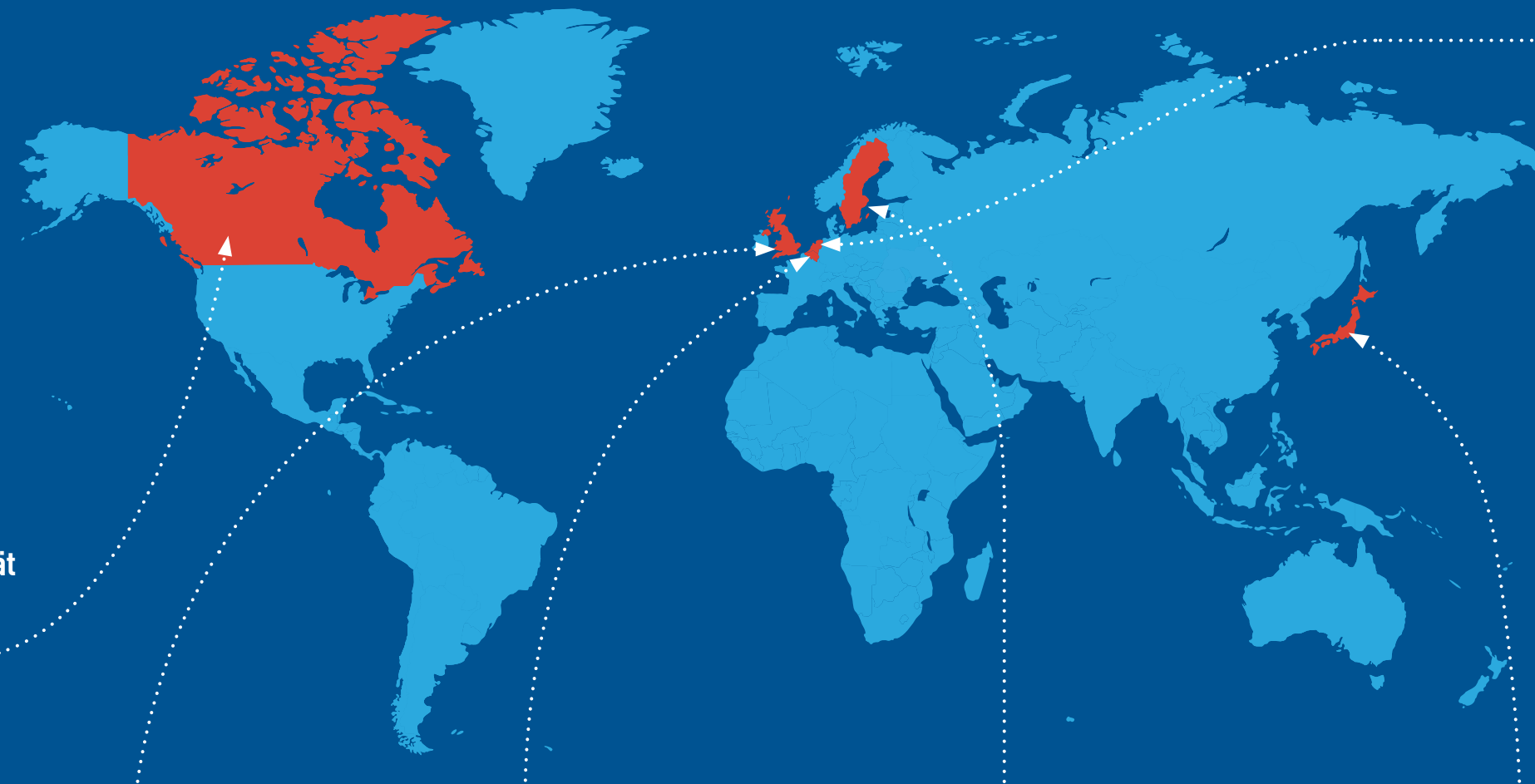
Kuten luvuista voi päätellä, työmarkkinaeläkkeet on täysin rahastoitu. Eläkejärjestelmä perustuu ajatukselle, että jokainen sukupolvi rahoittaa itse omat eläkkeensä ennakoon. Rahat kerätään vakuutusmaksuina, ja ne sijoitetaan pääomamarkkinoille.

Silti Alankomaissa on jouduttu leikkaamaan eläkkeitä ja indeksikorotuksia ei ole tehty vuosiin. Taustalla on sekä pitkään jatkanut poikkeuksellisen alhainen korkotaso että vuoden 2008 finanssikriisi, joka laski rahastojen vakavaraisuuden alas.

Myös kansaneläkkeellä on vahva asema. Se muodostaa perustan eläketurvalle. Kansaneläkkeen määrään vaikuttavat vakuutusajka ja ruokakunnan koko. Yksinasuvan vanhuuseläke on noin 1 150 euroa. Asumisperusteisesta kansanvakuutusjärjestelmästä myönnetään myös perhe-eläkkeitä ja nuorten työkyvyttömyyseläkkeitä.

Kansanvakuutuksen vanhuuseläkkeet ja perhe-eläkkeet rahoitetaan ja-kojärjestelmäperusteisesti pääosin palkansaajamaksuilla ilman etukäteisrahoitointia. Nuorten työkyvyttömyyseläkkeet ovat täysin verorahoitteisia ilman erikseen perittäviä vakuutusmaksuja.

Eläkeikä on tänä vuonna 66 vuotta ja 4 kuukautta. Eläkeikä nousee vuosittain kolmella tai neljällä kuukaudella vuoteen 2022 saakka. Tästä alkaen eläkeikä on sidottu 65-vuotiaiden elinajanodotteen muutokseen.

KANADA

Työeläkkeen tason tuntuvaa parannusta

KANADAN TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄ CPP uudistui monilta osin vuoden 2019 alussa. Suurin muutos on työeläkkeen tason nosto. Pääosa muutoksista tulee voimaan vähitellen.

Työeläkejärjestelmien eläkkeen on aikaisemmin suunniteltu korvaavan 25 prosenttia työuran keskimääräisistä tuloista. Nyt tätä tavoitetasoa nostetaan vähitellen 33 prosenttiin. Samalla matalaa ansiokattoa nostetaan 14 prosentilla vuoteen 2025 mennessä.

Leskeneläkkeen saamisedellytyksiä helpotetaan ja tasoa parannetaan alle 45-vuotiailla leskillä. Muutokset tulivat voimaan heti vuoden 2019 alusta.

Eläkkeiden korotukset rahoitetaan nostamalla peruseläkemaksuja nykyiseltä 9,9 prosentista 11,9 prosenttiin portaittain vuoteen 2023 mennessä.

Government of Canada 7.2.2019

ISO-BRITANNIA

Kova hinta vapaudesta

BRITANNIASSA tuli vuonna 2015 voimaan uudistus, jonka myötä yli 55-vuotiaat voivat nostaa työmarkkinaeläkesäästöjä vapaasti. Osalle vapaus on osoittautunut tuhoisaksi.

Yli miljoona brittiä on hyödyntänyt vapautta. Kaiken kaikkiaan varoja on nostettu 23 miljardin punnan edestä. Rahoja on käytetty osin normaaliin kulutukseen, mutta osa on menettänyt varoja huonojen sijoitusten johdosta.

Monet ovat alkaneet sijoittaa nostettuja varoja ilman ammattimaista apua. Aikaisemmin eläkesäästöjä sijoitti itsenäisesti yksi kahdestakymmenestä, nyt joka kolmas.

Myös huijaukset ovat lisääntyneet ja kansalaiset ovat menettäneet varoja, kun he ovat tehneet sopimuksia epäluotettavien sijoitusmyyjien kanssa.

FT 22.2.

BELGIA

Natseja auttaneille yhä eläkettä Saksasta?

BELGIAN parlamentin ulkoasianvaliokunta vaatii, että Saksa lopettaa eläkkeiden maksamisen belgialaisille, jotka tekivät natsimiehittäjien kanssa yhteistyötä toisen maailmansodan aikana.

Parlamentin asiakirjan mukaan Belgiassa 30 henkilöä saa edelleen Saksasta eläkettä, joka perustuu Adolf Hitlerin määräykseen. SS-joukkoihin liittyneille ja natsseille uskollisuutta vannoneille belgialaisille myönnettiin Saksan kansalaisuus ja eläkeoikeudet, eikä oikeuksia ole kumottu.

Saksan viranomaiset eivät ole suostuneet luovuttamaan tietoja eläkkeensaa- jista Belgiaan. Saksan työministeri myönsi, että Saksasta myönnetään sotajan eläkkeitä Belgiaan. Ministerin mukaan joukossa ei kuitenkaan ole SS-joukkojen entisiä jäseniä.

The Guardian 21.2.

RUOTSI

Kolmannes rahastoista sai lähteä

ELÄKEUUDISTUKSEN yhteydessä Ruotsi vähensi rahastoeläkejärjestelmän rahastovalikoimaa kolmanneksella. Rahastoveläke on osa ruotsalaista työeläkettä, ja siihen ohjataan 2,5 prosenttia ansiotuloista.

Kaikkiaan 269 rahastoa poistettiin valikoimasta. Vakuutettujen varat näistä rahastoista on ohjattu oletusarvoiseen AP7-rahastoon, jota käytetään silloin, kun vakuutettu ei itse valitse mitään rahastoa. Valtaosa vakuutetuista ei itse aktiivisesti valitse rahastoa.

Karsinnasta huolimatta listoille jäi edelleen 553 hyväksyttyä rahastoa. Uusien ehtojen mukaan rahastoja tarjoavilla yhtiöillä pitää olla vähintään 500 miljoonaa kruunua pääomaa rahastoeläkejärjestelmän ulkopuolella.

IPE 15.1.

JAPANI

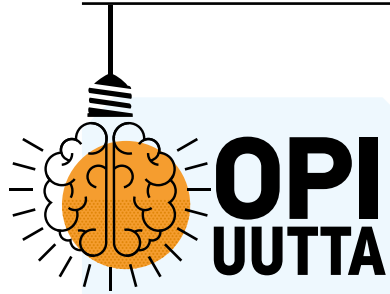
Työvoiman määrä kutistuu nopeasti

TYÖSSÄKÄYVIEN japanilaisten määrä pienenee ennusteiden mukaan seuraavan 20 vuoden aikana 22 prosenttia – nykyisestä 65 miljoonasta 52,5 miljoonaan. Alhainen syntyvyys on tehnyt Japanista yhden maailman vanhimmista ja nopeiten ikääntyvistä maista.

Maa tarvitseekin nopeaa tuottavuuden nousua tai nopeaa maahanmuuton lisäämistä, jos se aikoo ylläpitää nykyisen kaltaista tuotantoa. Toistaiseksi Japanissa on toteutettu hyvin tiukkaa maahanmuuttopolitiikkaa, vaikka aivan viime vuosina ulkomaisen työvoiman määrä onkin lisääntynyt.

Pääministeri **Shinzo Abe** on yrittänyt patistaa naisia työelämään, mutta kannustavia uudistuksia ei ole juurikaan tehty. Äitiyden ja töissä käymisen yhdistäminen on Japanissa edelleen vaikeaa.

FT 15.1., Yle 5.2.

VAHVISTA ASIAANTUNTIJUUTTASIA ELÄKEASIOISSA.

ETK on luotettava työeläkealan osaaja ja kouluttaja. Kevään koulutuksissa on laaja kattaus oppia ja osaamisen vahvistamista. Muutama esimerkki valikoimistamme:

- **ENSISIAISTEN ETUUKSIEN** vaikutus työeläkkeeseen ti 7.5.
- **TYÖELÄKEASIOIDEN PERUSTEET** to 9.5. alkaen
- **YEL-PÄIVÄ** ti 14.5.

Eläketurvakeskus kouluttaa, ilmoittaudu verkossa.
www.etk.fi/koulutus

1499 €

NAISTEN keskieläke on Eläketurvakeskuksen ja Kelan yhteistilastojen mukaan 1499 euroa kuukaudessa. Naisten eläkkeet ovat 79 prosenttia miesten keskieläkkeestä (1898 euroa).

Kaikki yhteenlaskien Suomessa asuvien keskimääräinen kokonaiseläke vuonna 2018 oli 1 680 euroa kuukaudessa.

Työryhmän puheenjohtaja Heli Backman luovutti raportin helmikuussa kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläiselle (kesk.). Raportista ilmenee eläkejärjestelmien yhdistämisen reunaehdot ja päälinjaukset.

Kunnallisen ja yksityisen eläkejärjestelmän yhdistymiskaavailut nytkähtivät eteenpäin

VUOSI 2027 on ensimmäinen mahdollinen ajankohda, jolloin Keva voi tulla TyEL-markkinoille.

Tähän näkemykseen päätyi eläkejärjestelmien erillisyyttä selvittänyt sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön työryhmä, joka luovutti yksimielisen raporttinsa ministeri **Anu Vehviläiselle** 19. helmikuuta eduskunnassa.

Eläkejärjestelmien yhdistämistä puoltavat järkeisyys. Kunta- ja mm. sotepalvelujen tuottamisen mukanaan tuomat toimintaympäristön muutoksesta aiheutuvat riskit kannettaisiin yhdistymisen myötä yhdessä koko työeläkejärjestelmän hartioin. Merkittäviä muutoksia voi aiheutua työllisyydessä tai keskimääräisen eliniän kehityksessä.

Uudistus merkitsisi toteutuessaan nykyisen Kevan jakautumista TyEL-Kevaan ja kunta-alan aiemmin kertyneestä lisäturvasta huolehtivaan Julkis-Kevaan, joka hoitaisi myös valtion, kirkon ja Kelan henkilöstön eläkkeitä.

Rahoitusteknisesti kuntatyöntekijöiden TyEL:ä vastaava osa karttuneista ja maksussa olevista eläkkeistä siirrettäisiin TyEL-järjestelmään.

Jo kertyneen eläketurvan tasoon tai ansaittuihin eläkeoikeuksiin muutoksella ei olisi vaikutusta. Nykyinen oikeus kunnallisen eläkejärjestelmän lisäeläketurvaan säilyisi, vaikka henkilö yhdistymi-

sen jälkeen työskentelisi muualla kuin kunta-alalla. Työntekijän eläkelain mukaiseen yleisen työkyvyttömyysmääritelmän piiriin siirryttäisiin siten, että ennen vuotta 1972 syntyneiden kuntatyöntekijöiden työkyvyttömyyden arvioinnissa sovellettaisiin edelleen ammatillista työkyvyttömyysmääritelmää.

Kevan toimitusjohtaja **Timo Kietäväinen** suhtautuu myönteisesti laaja-alaisen työryhmän valmistelemaan selvitykseen.

– Työeläkejärjestelmien yhdistäminen on ainoa keino saada pitkäaikoin siirtymävaiheen jälkeen kuntatyönantajan eläkemaksut yksityisen tasolle, totesi Kietäväinen Keva-päivässä maaliskuussa.

RAPORTTI on parhaillaan lausuntokierroksella. Työryhmän puheenjohtajana toimineen Eläketurvakeskuksen johtajan **Heli Backmanin** mukaan tavoitteena on saada asia tulevalle hallituskaudella lähempään tarkasteluun.

– Jatkovalmistelussa on vielä täsmennettävä lukuisia yhdistämiseen liittyviä yksityiskohtia ja laskelmia, Backman korostaa.

Mahdollisuudet yhdistymiselle ovat nyt periaatteissa suotuisat, sillä työryhmän selonteko oli yksimielinen. ■

Keväällä kaksi tutkimusseminaaria

KEVÄÄLLÄ JÄRJESTETÄÄN vielä kaksi Eläketurvakeskuksen (ETK) tutkimusseminaaria. Seminaarit järjestetään ETK:n toimitiloissa Helsingin Itä-Pasilassa.

Toukokuussa 23.5. vieraaksi saapuu tohtori **Dina Frommert** (Deutsche Rentenversicherung Bund). Frommert esittelee Saksan tuoreita ja tulevia eläkeuudistuksia sekä saksalaisten työuria, elämäntapaa ja eläkekarttumaa luotaavan tutkimuksensa tuloksia.

Kesäkuun seminaarin ohjelmasta tiedotetaan tarkemmin seuraavassa lehdessä.

Ajantasaista tietoa seminaareista ja ilmoittautumisohjeet löytyvät Etk.fi-verkkopalvelun seminaarit-sivulta. Lähemmät tiedustelut: [koulutus\(at\)etk.fi](mailto:koulutus(at)etk.fi).

Seminaarit järjestetään ETK:n tiloissa ja ne ovat avoimia kaikille. Ilmoittautumiset toivotaan viimeistään viikko ennen tilaisuutta. Tervetuloa! ■

EESSI avuksi tietojenvaihdossa

ELÄKETURVAKESKUKSESSA KOHTASIVAT maaliskuussa 60 pohjoismaista asiantuntijaa ja Euroopan komission EESSI-projektin edustajat. Kaksipäiväisessä seminaarissa he pohivat EU:n sosiaaliturvaviranomaiset kattavan sähköisen tietojärjestelmän (EESSI) käyttöönottoa.

Seminaarissa näkökulma painottui pohjoismaiseen yhteistyöhön eli niihin toimenpiteisiin, jotka edistävät pohjoismaiden välistä EESSI-sanomaliikenteeseen siirtymistä tämän vuoden aikana.

Paperiseen tietojen vaihtoon verrattuna EESSI toimii nopeammin. Maiden välisessä eläkehakemuskäsittelyssä etuukien myön-

tämisen ja maksamisen odotusajat lyhenevät uuden järjestelmän käyttöönoton myötä. Lisäksi vakimuotoinen tietojen vaihto ja yhteisesti sovitut toimintatavat ehkäisevät virheitä ja etuukien väärinkäyttöä.

Ensimmäisenä EESSI-liikenteen ovat tämän vuoden alussa aloittaneet Itävalta ja Slovenia. Suomessa pyritään siirtymään EESSI-tuotantoon vaiheittain syyskauden aikana.

Kaikki EU-maat eivät ole valmiita sähköiseen tietojenvaihtoliikenteeseen heinäkuun alussa päättyvän siirtymäajan puitteissa. EU-tasolla on käynnissä selvittely, miten siirtymäajan ylittyminen hoidetaan. ■

Osatyökykyisten kannustinloukkuja puretaan

ETUUDEN JA TYÖANSION yhteensovittaminen lineaarisella mallilla toisi joustavuutta osatyökyvyttömyyseläkkeellä työskentelevän kokonaistuloihin.

– Nyt tulot pienenevät kertaheitolla, kun eläkkeen maksu keskeytetään työansioiden ylittäessä ansiorajan, toteaa sosiaali- ja terveysministeriön (STM) neuvotteleva virkamies **Pirjo Moilanen**.

Hän veti kolmikantaista työryhmää, joka pohti työkyvyttömyyseläkettä saavien niin sanottujen kannustinloukkujen purkamista lineaarisella mallilla. Aihepiiri oli mukana osatyökykyisten työllistymisedellytyksiä tarkastelleessa OTE-hankkeessa, joka toteutettiin STM:n sekä työ- ja elinkeinoministeriön yhteistyönä 2015–2018.

Linearisessa mallissa osatyökyvyttömyyseläkettä ja ansiotuloja yhteen sovitettiin siten, että nykyiset ansaintarajoista johtuvat kannustinloukut vähenisivät.

– Tietyin ansiorajan jälkeen ylimenevä työansio pienentäisi sekä työeläkettä että kansaneläkettä samalla tavalla ilman, että kokonaistulotason työnteon lisäämisen vuoksi laskisi, kertoo työryhmän valmistelussa mukana ollut kehityspäällikkö **Marjukka Hietaniemi** Eläketurvakeskuksesta.

Lineaarisen mallin toteuttamismahdollisuuksiin avautui uudenlainen tilaisuus, sillä tulorekisteri tuo ajantasaista ansiotietoja eläkejärjestelmän käyttöön.

Toteutuessaan uusi malli voisi tulla voimaan vuoden 2022 alusta. ■

Mikko Kautto Eläketurvakeskuksen toimitusjohtajaksi

▶ VTT **Mikko Kautto**, 53, on nimitetty Eläketurvakeskuksen (ETK) toimitusjohtajaksi 1. kesäkuuta lähtien. Nykyinen toimitusjohtaja FT **Jukka Rantala**, 67, siirtyy eläkkeelle kesäkuun alusta.

Kautto on toiminut nykyisessä tehtävässään ETK:n suunnittelu-, tutkimus- ja tilastotoiminnoista vastaavana johtajana vuodesta 2013 lähtien. Vuosina 2007–2012 hän työskenteli tutkimusosaston osastopäällikkönä.

Aikaisemmin hän on työskennellyt muun muassa Stakesissa ja valtioneuvoston kansliassa. Lisäksi hän on toiminut Helsingin yliopistossa dosenttina vuodesta 2004.

Veritas

▶ **Jessica Ålgars** on aloittanut 5.3. eläkevakuutusyhtiö Veritaksen viestintäpäällikkönä. Aiemmin hän on työskennellyt mm. Varsinais-Suomen liiton viestintäpäällikkönä.

KUUKAUDEN TWIITTI

Jokainen, joka on huolissaan eläkkeiden rahoituksesta kannattaa nyt keskittyä toimiin, joilla työllisyyttä saadaan nostettua, työperusteista maahanmuuttoa lisättyä ja syntyvyyttä nostettua. Tässä eivät yleiset lupaukset riitä. Esitysten pitää konkreettisia.

Ikka Oksala [@IikkaOksala](https://twitter.com/IikkaOksala) 19.3. klo 13.34

Eläketurvakeskus @ETKinfo
Eläketurvakeskus on päivittänyt pitkän aikavälin laskelmansa lakisääteisten eläkkeiden kehityksestä [etk.fi/tiedote/matala...#eläke](https://www.etk.fi/tiedote/matala...#eläke)
#laskelmat #syntyvyys

KUKA?

Ville Merilä

- **Ikä:** 40-vuotias
- **Koulutus:** FT
- **Työ:** ekonomisti Eläketurvakeskuksessa
- **Lähellä sydäntä:** kulttuuri sen kaikissa muodoissa, erityisesti teatteri
- **Aikoo lukea seuraavaksi kirjan:** Luigi Pirandell: Il fu Mattia Pascal.

Elämä itse kiinnostavinta

Ekonomisti Ville Merilä poimii vaikutteita kulttuurista. Kirjoissa häntä kiinnostaa ihmisen tekemien ratkaisujen vaikutus elämäntapaan.

Elämäntapa paljaimmillaan

TEURASTAMO 5 eli lasten ristiretki on ensisijaisesti saksalaiskirjailija **Kurt Vonnegutin** omiin kokemuksiin pohjautuva testimoniaali Dresdenin pommituksista toisessa maailmansodassa.

Teos ei ole kuitenkaan tavallinen sodanvastainen romaani, vaan se on myös mustalla huumorilla sävytetty omaelämäkerta, jossa fiktio ja fakta sekoittuvat keskenään. Ennen kaikkea Teurastamo 5 on kuitenkin kuvaus ihmismielestä, elämästä ja kuolemasta – näin se käy.

Kurt Vonnegut: *Teurastamo 5 eli lasten ristiretki*. Tammi, 1970.

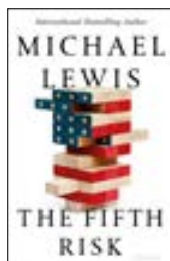

Yksilön kokemus yhteiskunnassa

KIRJA KOOSTUU sen päähenkilön *Zeno Cosinin* päiväkirjan luvuista, jotka häntä hoitanut Tri. S julkaisee kostoksi Zenon lopetettua psykoanalyysiterapiansa. Luvut käsittelevät päähenkilön eri elämänvaiheita, joita kaikkia hallitsee jatkuva tuntemus omasta sairaudesta, johon Zeno etsii hoitoa.

Lukemiskokemuksen kannalta on oleellista muistaa, että kirja on kirjoitettu aikana (1922) jolloin psykoanalyysi oli vasta saavuttanut eurooppalaisen porvariston tietoisuuden. Se on myös se yhteiskunta, jonka suhteen Zenon koko elämän jatkunut sairaaloinen riittämättömyyden tunne peilautuu. Modernismin klassikko.

Italo Svevo: *La coscienza di Zeno*. E-kirja, 2016.

Pelottavaa luettavaa

MICHAEL LEWIS on loistava tarinankertaja. Kirjoittajalta tunnen entuudestaan teokset *Moneyball*, *Flash Boys*, *The Big Short*. Olipa aiheena ammattilaisurheilun analytiikan kehitys, ultranopea kaupankäynti tai finanssikriisi, Lewisin lennokas kirjoitus on perusteellisen taustatyön tulosta.

Viimeisessä kirjassaan *The Fifth Risk* Lewis haastattelee useita Yhdysvaltojen hallinnon työntekijöitä ja tuo esille useita epäkohtia sen rakenteissa. Kirja näyttää, miten haavoittuva maailman merkittävimmän valtion koneisto on ja mitä voi seurata, jos sen hallinta ajautuu väärin käsiin. Pelottavaa luettavaa.

Michael Lewis: *The Fifth Risk*. W.W. Norton & Company, 2018.

Nojatuolimatka talouteen

JOS EKONOMISTIN pitäisi selittää äidilleen mitä hän tekee työkseen, on **Steven Landsburgin** *The Armchair Economist* oikea opus siihen tehtävään. Kirja sopii myös käännettävään matemaatikko taloustieteilijäksi.

Nojatuoliekonomisti takataskussa aloitin 2014 opinnot Helsingin yliopiston taloustieteen tohtoriohjelmassa eli selvästikin kirja kolahti.

Landsburg käsittelee hauskaasti, mutta loogisesti esimerkkejä ja kysymyksiä jokapäiväisen elämän ilmiöistä, kuten esimerkiksi miksi turvavyöt ovat tappavia tai miten jakaa lasku ravintolassa. Näin hän välittää lukijalle vaivattomasti taloustieteellisen ajattelun perusrakenteita.

Steven Landsburg: *The Armchair Economist, Economics and Everyday Life*. Free Press, 1993.

Call for pro-family policies

LOW BIRTH RATES cause a pronounced pressure to raise the earnings-related pension contribution rate in Finland in the long run. This is evident in the recently published long-term projections (LTP) of the *Finnish Centre for Pensions* (published in English later this year). The long-term projections show where earnings-related pensions are heading and offers a way to influence their future development.

According to Statistics Finland's population forecast of November 2018, the number of young people has dropped dramatically. Senior statistician **Markus Rapo** (*Statistics Finland*) asks: "If the low birth rate has become a new norm, how are we to guarantee intergenerational fairness in, for example, pensions?"

The future looks considerably more bleak than in 2016, when the previous LTP was published. "The pension financing outlook is rather stable for the next few decades.

The low birth rates should be taken seriously, though. Now is the time to think about how to influence the demographic development," states development manager **Heikki Tik-anmäki** (*Finnish Centre for Pensions*). If the dependency ratio is not improved, the pension contribution will exceed 30% of wages towards the end of the projection period (2019–2085). Employment, growth in earnings and investment returns also play a crucial role in this context.

Despite the unexpected drop in the birth rate, there is no cause for major panic. Research professor **Anna Rotkirch** (*The Family Federation of Finland*) argues: "We need to discuss the actual employment rates of the different population groups and how we can secure public services and tax revenues even though the share of the working-age population has decreased." She believes the problem can be tackled through digitalisation and immigration. ■

Disability – not by way of information

INSURANCE PHYSICIANS and their decisions often elicit strong, negative feelings in people. Newly retired insurance physician **Jukka Kivekäs** (*Varma Mutual Pension Insurance Company*) strives to make the work of insurance physicians more transparent.

People who apply for a disability pension genuinely feel that they are unable to work.

"The task of the insurance physician is to find out how much of that feeling is based on an ac-

tual disease", Kivelä explains, "and not, for example, on degeneration that comes with age".

Kivekäs is pleased about the growing investments and interest in vocational rehabilitation, the primary alternative before retirement on a disability pension in the earnings-related pension scheme.

In 2018, Varma issued 3,500 rehabilitation decisions. Three out of four (76%) of its rehabilitees return to working life. ■

Grand old man of insurance

40 YEARS IN THE FIELD have made **Jukka Rantala**, retiring managing director (*Finnish Centre for Pensions*), one of the grand old men in the field of pension insurance in Finland and abroad.

He has held managerial positions at, for example, the *Ministry of Social Affairs and Health* (1983–1992) and the *Federation of Finnish Insurance Companies* (1998–2001). During his leadership (2001–2019), the Finnish Centre for Pensions has strengthened its role as a developer, expert and service producer of earnings-related pensions.

Rantala has left his mark on the 2005 and 2017 pension reforms as the chair of the pension reform negotiation group. As a man of action, he has enjoyed getting things done. "Solving complex – and easy – problems gives me great pleasure. I like it when the pieces fall in place."

Rantala will retire at the end of May 2018. Director **Mikko Kautto** (*Finnish Centre for Pensions*) has been appointed his successor. ■

LENA KOSKI
Translator
Finnish Centre for Pensions

Olli Hakämies

More news in English

- Follow us on Twitter @ETKinfo
- Subscribe to our newsletter etk.fi/en/newsletter/
- Visit our website etk.fi/en

Counteracting underinsurance

THE SELF-EMPLOYED often underinsure themselves. This affects not only their future pension but also their other social security.

Pension insurance for the self-employed is based on the earned income determined by the self-employed themselves. It should correspond to the wage paid to a professional doing the same work.

In 2017, the average determined income of the insured self-employed was 22,600 euros, which is over 10,000 euros less than their actual average income from self-employment.

A working group of the Ministry of Social Affairs and Health suggests that a calculator be developed to make it easier for the self-employed to determine their earned income.

The calculator would take into account the general earnings-levels in various fields, the extent of the entrepreneurship and the taxable income from self-employment.

The working group further suggests that the level of the confirmed income set by the self-employed be monitored regularly by the pension providers. ■

Tutustu Eläketurvakeskuksen julkaisuihin www.etk.fi/julkaisut

Lakisääteiset eläkkeet – pitkän aikavälin laskelmat 2019

Raportissa esitellään Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmat lakisääteisten eläkkeiden kehityksestä vuosille 2019–2085. Pääpaino on työeläkkeitä koskevissa laskelmissa. Raportissa tarkastellaan eläkemenojen ja etuustason kehitystä sekä työeläkkeiden rahoitusta. Rahoituslaskelman keskeisimpiä tuloksia ovat TyEL-maksun ja -varojen kehitys.

Tekijät: Heikki Tikanmäki, Sampo Lappo, Ville Merilä, Tuija Nopola, Kaarlo Reipas ja Mikko Sankala
Sarja: Eläketurvakeskuksen raportteja 02/2019

Kokonaiseläke 2019

Katsaus työeläkkeen, kansaneläkkeen ja verotuksen määräytymiseen

Työeläkkeen, kansaneläke-etuuksien ja eläkkeiden verotuksen määräytyminen vaikuttavat kaikki osaltaan käteen jäävään nettoeläkkeeseen. Katsauksessa on tarkasteltu kokonaiseläkkeeseen vaikuttavien osien määräytymistä vuonna 2019. Esimerkit ja kuvat havainnollistavat kokonaiseläkkeen muodostumista eri tulotasoilla.

Tekijät: Juha Knuuti ja Suvi Ritola
Sarja: Eläketurvakeskuksen raportteja 01/2019

Työeläkkeen laskentaopas 2019

Laskentaoppaaseen on koottu keskeiset työeläkkeen laskentasäännöt. Oppaassa käsitellään eläkelaskennan perusteita esimerkkien kera. Vuoden 2019 laskentaoppaassa on niiden eläkkeiden laskentasäännöt, joiden eläketapahtuma on vuonna 2019 tai sen jälkeen. Liitteenä on laskennassa apuna käytettäviä vakioita, kertoimia ja rajamääriä.

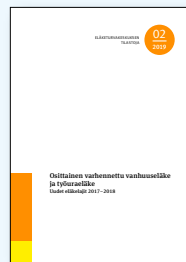
Tekijät: Johanna Kujanpää ja Marjukka Hietaniemi
Sarja: Eläketurvakeskuksen käsikirjoja 01/2019

Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja työuraeläke: uudet eläkelajit 2017–2018

Julkaisussa tarkastellaan uusien eläkemuotojen kehitystä vuoden 2018 loppuun mennessä. Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen hakijoita ja eläkkeitä kuvataan kahden ensimmäisen vuoden ajalta. Työuraeläkkeestä esitetään ensimmäisen vuoden keskeisimmät tilastoluvut.

Tekijät: Jari Kannisto
Sarja: Eläketurvakeskuksen tilastoja 02/2019

Yritysten työeläkemaksut vuonna 2017

Julkaisu sisältää tietoja yritysten vuonna 2017 maksamista työnteikijän eläkelain mukaisista lopullisista vakuutusmaksuista toimialoitettain yrityksen koon mukaan luokiteltuna. Julkaisussa on myös tietoja työkyvyttömyyseläkemaksuista, yritysten ja vakuutettujen lukumääristä sekä yritysten palkkasumman, maksutulon ja vakuutusten jakautumisesta.

Tekijät: Jarno Varis ja Saara Hurmerinta
Sarja: Eläketurvakeskuksen tilastoja 01/2019

MUUALLA JULKAISTUA

EU-raportit: Miltä ikääntyvän Suomen ja Euroopan tulevaisuus näyttää?

Euroopan unionin raportit kartoittavat ikääntymisen kustannuksia ja eläketurvan riittävyttä: Ikääntymisraportti (Ageing Report) kartoittaa ikääntymisen talousvaikutuksia pitkällä aikavälillä ja PAR-raportti (Pension Adequacy Report) vertailee eläketurvan tason tulevaa kehitystä EU-maissa.

Kirjoitus evästää vuonna 2018 julkaistujen raporttien tietomäärän tulkitsemiseen erityisesti Suomen näkökulmasta.

Tekijät: Marjukka Hietaniemi ja Meeri Kesälä
Julkaisu: Yhteiskuntapolitiikka Vol. 84 Nro 1 (2019)

Lue faktaa ja tilaa uutiskirjeemme! www.etk.fi/uutiskirje